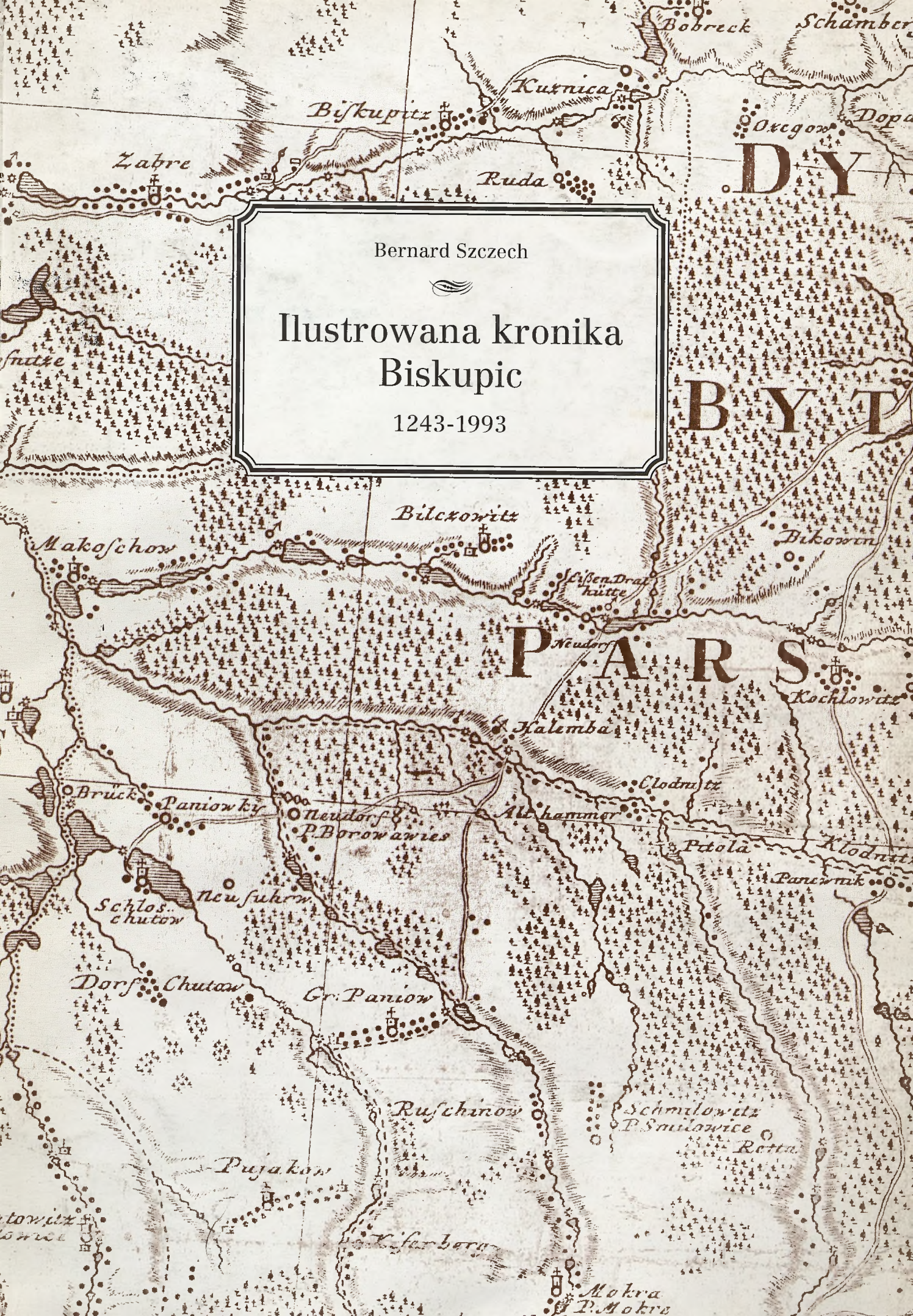

Ilustrowana kronika Biskupic 1243-1993

Muzeum Miejskie w Zabrzu

Bernard Szczech

Ilustrowana kronika
Biskupic
1243 - 1993

Zabrze 1993

SL 702

Wydawnictwo Muzeum Miejskiego w Zabrzu
Plac Krakowski 9, PL 41-800 Zabrze skr. poczt. 33
tel. (03) 1715-680, (03) 1715-689

Kolegium wydawnicze:

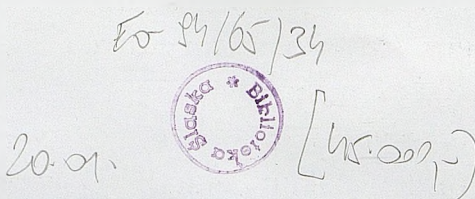
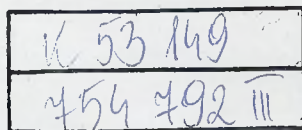
Henryka Haduch
Piotr Hnatyszyn
Jadwiga Pawlas-Kos
Irena Pysz – *sekretarz*
Mirosław Benedykt Sekuła
Bernard Szczech – *przewodniczący*

Wydano z pomocą finansową Komitetu Obchodów 750 lecia Biskupic.

fot. barwne – Markus Dworaczyk
fot. archiwalna ze zbiorów Muzeum Miejskiego i autora.
projekt – STUDIO MM - Małgorzata Śmieszek-Glanc
druk – STUDIO MM

© Bernard Szczech

Wydanie I

25 marca 1993 roku minęło 750 lat od chwili, gdy w kancelarii księżnej Violi w sporządzonym dyplomie zanotowano "Biskupice", nazwę wsi leżącej pod Bytomiem. Wiadomość ta jest pierwszą i dotychczas jedynie pewną informacją o istnieniu w połowie wieku XIII ukształtowanej wsi, której rodowód sięga mroków przeszłości.

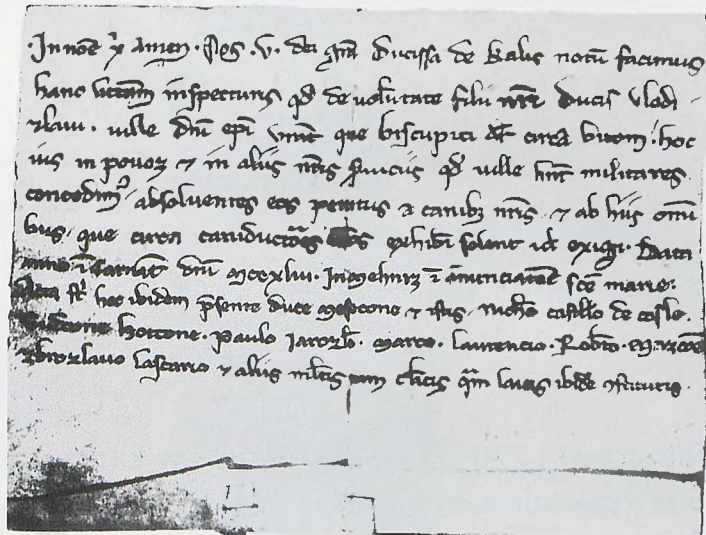
W 1927 roku w trakcie eksploatacji do celów górniczych piasku z nieistniejącej już obecnie wydmy, znajdującej się ówczesznie na południowym brzegu rzeki Bytomki, zwanej w średniowieczu Kaczawą, odkryto ślady dłuższego bytowania człowieka z epoki kamiennej.

Znalezione w czasie badań archeologicznych, prowadzonych w 1927 i 1928 roku, przedmioty krzemienne złożone w Muzeum Krajowym w Bytomiu, zaginęły w latach drugiej wojny światowej. Na podstawie zachowanych w Muzeum Górnośląskim w Bytomiu materiałów, możemy przypuszczać, że na odkrytym przed wojną terenie, przed tysiącami lat, zajmowano się między innymi produkcją krzemiennych narzędzi na potrzeby łowiectwa i innych czynności gospodarskich.

Jak długo trwała obecność człowieka pierwotnego na gościnnych piaszczystych brzegach Bytomki w Biskupicach – nie wiemy. Nie znamy także czasu pojawienia się osadnictwa na interesującym nas terenie w okresie wczesnego średniowiecza.

Wiele namietności wzbudzają wzmianki w dokumentach, poczynając od buli papieża Adriana IV z 23 kwietnia 1155 roku o Biskupicach, niestety nie naszych, górnośląskich, stanowiących obecną dzielnicę Zabrze. W obecnych granicach Rzeczypospolitej znajduje się wiele osad o tym samym zapisie. Wiele z nich posiada równie długi rodowód a wiele z nich położone jest także na Śląsku. Brak w dokumentach dokładnego określenia położenia osady, pozostawia nas w niepewności, niektórym natomiast pozwala na spekulacje. Aby uniknąć błędu, już przed laty, przyjęto rok 1243 za datę pojawienia się w dokumentach pierwszej a jednocześnie pewnej informacji o Biskupicach, wsi przynależnej biskupowi wrocławskiemu a istniejącej na Górnym Śląsku od bliżej nieznanego czasu.

1243

Fotokopia
dokumentu
księżnej
kaliskiej
Violi
z 1243 roku

25 marca tegoż roku w Mechnicach koło Koźła, księżna kaliska Viola zwana Bułgarką, wystawiła przywilej dla biskupa wrocławskiego, w którym pojawiła się najstarsza, pewna wzmianka o Biskupicach: „W imię Chrystusa Amen. My Viola, z Bożej łaski księżna kaliska, wiadomym czynimy oglądającym ten dokument, że za wolą syna naszego księcia Władysława zrzekamy się dla wsi pana biskupa wrocławskiego zwanej Biskupice koło Bytomia, prawa poboru daniny „powoz”, i wszystkich innych nam przysługujących, które wsie rycerskie posiadają, zgadzamy się zwolnić od łowczych i „psiarczyków” naszych oraz od wszelkich opłat (czynszów), które się pobiera od naszych dzierżawców. Wydano w roku Wcielenia Pana 1243 w Mechnicy, w święto Zwiastowania Świętej Marii. Ogłoszono w obecności księcia Mieszka i jego ludzi: Mikołaja, kasztelana z Koźła, Suskona, Ottona, Pawła, Jarosława, Marka, Laurentiusa, Roberta, Marona, Zbroslawa, Laskariusa i wielu innych, którzy to pismo potwierdzili”.

1245

Bulla papieża Innocentego IV z 9 sierpnia wzmiankuje Biskupice informując o ich przynależności do biskupstwa krakowskiego: „Biskupici villa que est iuxta Bithom versus Cracoviam”.

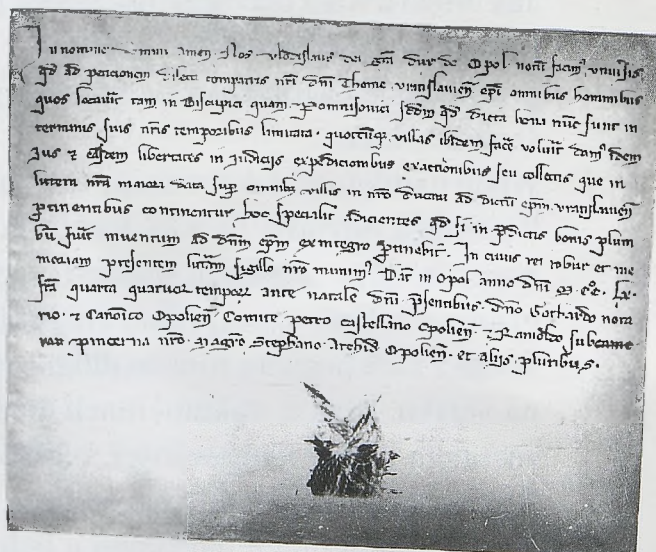
1260

30 listopada w Sławęcicach koło Koźła, Władysław, książę opolski otrzymał od biskupa wrocławskiego Tomasza sześć wsi, darowanych uprzednio temuż biskupowi przez księcia.

Książę daje mu za to wieś Poniszowice i znosi nadane uprzednio Sławęcicom prawo miejskie, gdyż te, nowo lokowane miasto, zagrażało interesom należącego do biskupa pobliskiego Ujazdu. Władysław zatwierdza jednocześnie wszelkie prawa i wolności biskupa wrocławskiego w Ujeździe i Kamieniu oraz siedmiu wsiach, wśród których „(...) Biskupice, które są pod Bytomiem (...)”.

15 grudnia tegoż roku, książę opolski Władysław, wydał w Opolu przywilej osadniczy dla Biskupic i Poniszowic, wsi leżących w dobrach biskupa wrocławskiego:

„W imię Pana Amen. My Władysław z Bożej łaski książę opolski, czynimy wszystkim wiadomo, iż na prośbę miłego nam ojca chrzestnego pana Tomasza, biskupa wrocławskiego, nadajemy wszystkim ludziom za to, że się osiedlają już to we wsi Biskupice, bądź w Poniszowicach, albo - jak rzeczono - znajdują się obecnie w dobrach tychże wsi, zakreślonych obecnymi granicami, jak również tym, którzy chcą tam zakładać osiedla - to samo prawo i te same wolności w sądownictwie, zwol-

Fotokopia dokumentu Władysława, księcia opolskiego, z 15 grudnia 1260 roku

nienia od wypraw wojennych i od wszystkich podatków lub danin jakie zostały nadane naszym, wielkim, przede wszystkim wsiom w naszym księstwie i należącym do dóbr rzeczonoego biskupa wrocławskiego. To jednakże dobitnie zaznacza się, że gdyby w wymienionych dobrach został odkryty ołów, to w całości będzie on należał do pana biskupa. Ważność tego dokumentu potwierdzamy naszą pieczęcią, w naszej obecności. Wydano w Opolu, Roku Pańskiego 1260, w czwartek przed Bożym Narodzeniem w obecności pana Gotarda notariusza i kanonika opolskiego, rycerza Piotra kasztelana opolskiego i Ramolda - podkomorzego i cześnika naszego, mistrza Stefana - archidiakona opolskiego i wielu innych świadków”.

1297 W dokumencie wystawionym 17 września 1297 roku, dotyczącym sprzedaży majątku Elgota (Ligota Zabrzańska) kmieciowi Radslawowi przez hrabięgo Paschko, syna Warmunda, wśród świadków sporządzenia dyplomu Pan „Nichus de Biskupiz” (Mikołaj z Biskupic).

1305 Około 1305 roku spisany został „Rejestr Ujazdu”, wchodzący w skład „Liber foundationis episcopatus wratislaviensis” (Księga uposażeń biskupstwa wrocławskiego), w którym opisano dobra biskupie Biskupic i okolicznych osad:

„Także w Biskupicach blisko Bytomia, jest 66 łanów małych, z których sottys posiada 11 łanów, pleban dwa, a pozostałe 53 pan (dziedzic).

Także w Zabrze albo Cunczindorf jest 60 łanów większych i Zaborzu podobnych 50 większych, których sottysi wsi dzierżawią po sześć łanów obydwaj, ponadto wolne i jeszcze nie będące zasiedlone. (...)

Także przy Grzybowicach z uwolnionej obyczajem polskim dziesięć łanów wartości fertona. (...)

Także w Rokitnicy w części naszej diecezji z pobranej obyczajem polskim dziesięć łanów wartości skojca. (...)”

1326 Spisane zostały opłaty dziesięć łanów sześciu lat, nałożonej przez świętej pamięci Klemensa V papieża na soborze wienneńskim, zebrane przeze mnie, Andrzeja de Verullis, kanonika wrocławskiego, nuncjusza Stolicy Apostolskiej, poborcy tejże dziesięć łanów w imieniu Kościoła Rzymskiego od opłat i dochodów biskupstwa krakowskiego oraz klasztorów (...) z polecenia (...) Jana XXII (...), według rozporządzenia uczynionego przez nas - przeze mnie i czcigodnego męża Pana Piotra z Alwerni, kolegę mojego, nuncjusza wspomnianej Stolicy (Apostolskiej) - Wielebnym Ojcem Panem Janisławem, arcybiskupem gnieźnieńskim i jego sufraganami, opatami i innymi prałatami oraz szafarzami spośród całego kleru diecezji gnieźnieńskiej, będącymi w Uniejowie dnia 19 lutego Roku Pańskiego 1326 (...) Dekanat sławkowski.

(...) Mikołaj, proboszcz kościoła z Biskupic, nic nie zapłacił.

(...) Zaś Mikołaj, proboszcz kościoła z Mikulczyc, z połowy grzywny (dochodu) (...) zapłacił 18 denarów (...). Razem 1 i pół skojca.

1334 (...) Ja Galhard de Carceribus (...) nuncjusz Stolicy Apostolskiej, (...) wyjechałem z Awinionu udając się do Królestwa Polskiego 2 maja Roku Pańskiego 1334. Gdy zaś przybyłem do tego Królestwa Polskiego (...) 22 sierpnia, zacząłem zbierać te (ofiary), której niżej wymieniam, według zaleceń Stolicy Apostolskiej.

(...) A najpierw zacząłem zbierać w diecezji krakowskiej zaległą dziesięć łanów sześciu lat (...). W diecezji tej płaci się 16 denarów na grosz i 48 groszy na grzywnę.

(...) (Dekanat) bytomski:

(...) Także z Biskupic - 4 i pół skojca.

Także z Mikulczyc - 3 grosze.

1354 Biskup wrocławski, Przecław z Pogorzeli (Primislaus von Pogarell) wizytował swoje dobra w rejonie Zabrze.

1411 W dokumencie z 2 lipca tegoż roku wzmiankowany Jan, proboszcz kościoła w Biskupicach.

1419 Według niepewnych informacji proboszczem kościoła św. Jana Chrzciciela w Biskupicach był Jan Mikołaj z Żarek (Szarki).

(po) Wyprawy czeskich husytów pustoszą tereny Górnego Śląska w tym i Biskupic.

1419 Jan Długosz w „Liber beneficiorum dioecesis cracoviensis” zanotował:
„Biskupicze

Wieś posiada kościół parafialny poświęcony świętemu (...). Stanowi ona własność biskupa wrocławskiego. Są w niej łany kmieci, od których płaci (...). Także kościół i jego pleban posiadają własne wolne role i łękę dla swego użytku i potrzeb”.

1465 Jadokus, biskup wrocławski, wydierżawił Janowi księciu oświęcimskiemu i gliwickiemu dobra

biskupów wrocławskich, tak zwane „Dobra Ujazdowskie”, do których należały także Biskupice.

- 1474** Wojska tatarskie, podczas wojny króla polskiego Kazimierza Jagiellończyka z królem węgierskim Maciejem Korwinem, spustoszyły okolice Bytomia czyniąc wiele szkód w Biskupicach.
- 1491** Budowa nowego drewnianego kościoła św. Jana Chrzciciela w Biskupicach. Posiadał wolnostojącą campanillę (dzwonnicę). Miejsce ołtarza głównego po rozbiórce w XIX wieku, utrwalono w kształcie murowanej mensy na cmentarzu przy ul. Bytomskiej.
- 1510** Jan, książę oświęcimsko-gliwicki, wydzierżawił Biskupice Krzysztofowi Nawojowi z Gliwic na okres 8 lat.
- 1516** Konsenkracja (poświęcenie) zbudowanego w 1491 roku drewnianego kościółka św. Jana Chrzciciela, postawionego na miejscu poprzedniego, pośrednio wzmiankowanego w 1305 i 1326 roku.
- 1524** Jakub von Salza, biskup wrocławski, sprzedał Biskupice Mikołajowi z Bierawy (Birawy).
- 1529** Z polecenia króla polskiego, celem zwiększenia dochodów Rzeczypospolitej, dokonano spisu dochodów (beneficjów) Kościoła w Polsce. W powstałym w 1529 roku tak zwanym „Liber retaxationum” opisano dochody biskupstwa także na Śląsku leżącym w ówczesnym Królestwie Czech:
„W kościele parafialnym w Biskupicach, w części dekanatu bytomskiego, przynależnego Królestwu Czech, proboszczem czcigodny Jan z Pokrzywnicy. Kościół w Biskupicach otrzymuje 4 małdry pszenicy i tyleż samo z czterema metretami owsa. Ogólna wartość 12 grzywien (marek) i 16 groszy”.
- 1538** Mikołaj Dluhomil pojawia się w dokumentach jako dziedzic Biskupic.
- 1542(?)** Jerzy margrabia Brandenburski nadał prawo wydobywania kruszców Janowi Gierałowskiemu, dziedzicowi Biskupic i Rudy.
- 1548** Baltazar von Promnitz, biskup wrocławski, udzielił braciom Janowi i Mikołajowi Birawskim (z Birawy) przywileju górniczego i pozwolenia na poszukiwanie i wydobywanie kruszców, zgodnie z prawem górniczym, na terenie Biskupic i okolicy.
- Baltazar von Promnitz, biskup wrocławski, nadał przywilej górniczy dla Biskupic, Rudy, Zabrze, Zaborza i Sośnicy, wioskom przynależnym do dawnych biskupich dóbr ujazdowskich.
- 1575** Proboszczem kościoła św. Jana Chrzciciela jest Jan Skrzydłowski z zakonu Norbertanów.
- 1591** 22 lipca tegoż roku, Szambor Dluhomil, syn Mikołaja z Bierawy kupił Biskupice.
- 1598** W tymże roku z polecenia biskupa krakowskiego Radziwiła przeprowadzono wizytację biskupstwa krakowskiego:
*„Villa Biskupice
Kościół parafialny, drewniany, pod wezwaniem (św. Jana Chrzciciela), na wpół sprofanowany. Prawo patronatu posiada dziedzic wsi pan Gierałowski. Administrowany przez Melchiora Lwowskiego, odszczepienca od reguły dominikańskiej. Dobra kościoła zajęte przez dziedzica wsi. (Majątek) podręczny i przenośny posiada administrator, który roczne dochody zabiera. Przełożony kościoła pól heretyk Melchior Lwoski, odszczepieniec od zakonu dominikańskiego, udziela Sakramentu Eucharystii pod obu postaciami. Konkubinę posiada z którą dwoje dzieci spłodził.”*
- 1601** W tymże roku biskup krakowski Bernard Maciejowski zwołał do Oświęcimia duchowieństwo gdzie stwierdzał w jakim stopniu zostały wykonane zarządzenia wydane w czasie wizytacji wewnętrznej i zewnętrznej roku 1598:
*„Biskupice
Kościół w tej wsi nie posiada prawnie zatwierdzonego proboszcza. Prawo patronatu należne panu Gierałowskiemu, który kapłana katolickiego przedstawia na urząd swoim zarządzeniem. (Kapłan) wielce przestrzegany będąc, pismem z urzędu swego usunięty został. Administrator Melchior Lwowski, odszczepieniec od reguły dominikańskiej, który za krnąbrność, wyrachowanie, rozmyślne i uporczywe nieposłuszeństwo ekskomunikowany został, co obwieszczono.”*
- 1610(?)** Jan Gierałowski przekazał dobra biskupie swemu synowi Wacławowi Gierałowskiemu.
- 1619** Przeprowadzona w tym roku wizytacja, dokonana z polecenia biskupa krakowskiego, potwierdziła prereformacyjny charakter Biskupic:

„Wieś Biskupice.

Kościół parafialny, drewniany, sprofanowany przez dziedzica wsi Wacława Gierałtowskiego. Zarządzany przez Kaspra, apostatę, który przedtem był w Gliwicach, a który udziela komunii pod obu postaciami. Posiada on żonę, z którą przebywa od czterech lat, reguły norbertańskiej z konwentu w Grodkowie (?).”

1622 We wrześniu tegoż roku zmarł Wacław Gierałtowski dziedzic Biskupic. Spadkobierczynią dóbr została jego żona Joanna z Sedlnickich Gierałtowska.

1626 Joanna z Sedlnickich wdowa po Wacławie Gierałtowskim, ponownie zaślubiona Karolowi hrabiemu Prazma (von Praschma), zastawiła na okres 3 lat swoje dobra za sumę 60.000 florenów Piotrowi Konieckiemu.

1627 Oddziały wojsk Mansfelda spustoszyły okolice Biskupic.

1629 Z powodu niespłacenia zaciągniętej pożyczki, przez Joannę hrabinę Prazma, dobra Biskupice przechodzą na własność Piotra Konieckiego.

1638 Sołtysem Biskupic wzmiankowany Stacha.

1639 Biskupice zamieszkane były przez około 450 osób w tym: 24 kmieci, 20 zagrodników, 7 komorników, karczmarza i 3 młynarzy. Ogółem było 60 gospodarstw.

1640 Zmarł dziedzic Biskupic Piotr Koniecki. Spadkobiercą został jego syn Piotr młodszy Koniecki.

W imieniu przebywającego za granicą Piotra młodszego Konieckiego, zarządcą dóbr został jego wuj Franciszek Koniecki.

1643 Dobra biskupickie przejmuje po zmarłym bracie Marianna z Konieckich Biały-Bielska. Piotr młodszy Koniecki wyprawiając się do Włoch na studia zmarł bezpotomnie co spowodowało długotrwałe spory o majątek pomiędzy Marianną a jej przyrodnimi siostrami.

1644 Marcelli Bienkowicz, pleban kościoła w Biskupicach założył księgę chrztów mieszkańców parafii. Do dnia dzisiejszego zachował się fragment księgi z lat 1644-1646. W latach tych na kartach „Liber baptisatorum” pojawiły się nazwiska następujących mieszkańców Biskupic: Beczka, Baniuszek, Bączkowa, Bielusek, Bieniasz, Brela, Burek, Chuída, Cyganek, Dobczyc, Dymarz, Dworak, Franczanka, Frankówna, Gankowa, Gąsczyk, Gąskowa, Głowa, Goryl, Grabas, Grabkowa, Grześ, Jarosz, Karczmarz, Kiemel, Kołodziejka, Kopytko, Kopyto, Koszytarz, Kowalka, Kozak, Krawiec, Kuter, Lanio, Lacza, Marczy, Markowa, Matusczik, Matuszek, Mszyca, Mucha, Niwka, Owczarz, Pawleto, Prokop, Rakowa, Rzeźnik, Staszanka, Szwed, Sz(?.), Tomaszek, Trcina, Wiązek, Wróbel, Wroblík, Żydkowa.

1650/1654 Przypuszczalna data przejęcia dóbr biskupickich przez Karola Andrzeja Zwolskiego (von Sesswohl) po śmierci Marianny i Aleksandra Biały-Bielskich.

1654 Proboszczem kościoła św. Jana Chrzyciela ksiądz Jan Morawsky, wzmiankowany w księgach metrykalnych do 1666 roku.

W księgach parafialnych wzmiankowana szkoła parafialna w Biskupicach.

1657 Przeprowadzona z polecenia biskupa krakowskiego wizytacja ukazała stan parafii biskupickiej w początkach kontrreformacji:

„Biskupice villa”

Kościół drewniany pod wezwaniem św. Jana Chrzyciela i Ewangelisty, konsekrowany. Odpust obchodzi się w pierwszą niedzielę po świętym Marcinie, biskupie i wyznawcy. Dzwonnica drewniana w której są dwa dzwony, trzeci w kościele. Cmentarz otoczony płotem. Prawo patronatu posiada dziedzic wspomnianej wsi. Cyborium (tabernakulum) umieszczone w ołtarzu wielkim, dobrze umocowane i zamknięte, w którym przechowywane jest Eucharystię w mosiężnej puszcze.(..) Chrzcielnica w środku kościoła, drewniana, dobrze zamykana, do przechowywania wody chrzcielnej. Oleje święte w trzy częściowym naczyniu cynowym przychowywanym w zakrystii. Ołtarze murowane trzy, konsekrowane, z równymi stołami (mensami). (..). Zakrystia drewniana, dobrze zamykana, do przechowywania sprzętów kościelnych. Kielich srebrny z pateną, całkowicie złocony. Monstracja mosiężna. (Mosiężna także) kadzielnica. (..). Jeden mszał rzymski, rytuał. Prowadzi się księgi metrykalne - chrztów i ślubów. Dochody kościelne: Znajduje się dom dla plebana z ogrodem i dla utrzymania proboszcza trzy kawałki

poła w trzech miejscach położone, oraz łąka. Otrzymuje się także meszne ze wsi: Biskupice, Zaborze i Ruda, trzydzieści metretas (1 metretes ok. 39 litrów) pszenicy i tyleż samo owsa, według miary bytomskiej. Pobiera się także denar św. Piotra. Znajduje się domek dla rektora szkoły. Z wymienionych wyżej wsi: Biskupice, Zaborze, Ruda i Kuźnica, do spowiedzi i komunii wielkanocnej przystępuje licząc około 900 osób. Kościół drewniany wzniesiony Roku Pańskiego 1491 w roku 1516 konsekrowany ku czci Boga Wszechmogącego i Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny a także ku czci św. Jana Chrzcziciela i Ewangelisty oraz Bartłomieja Apostoła.”

1665

W tymże roku z polecenia biskupa krakowskiego dokonana została wizytacja dekanatu bytomskiego w skład którego przynależała parafia biskupicka:

„Wieś Biskupice posiada kościół drewniany pod wezwaniem Św. Jana Chrzcziciela. Wnętrze świątyni malowane. Odpust obchodzi się w najbliższą niedzielę po dniu Wszystkich Świętych. Ołtarze nie są konsekrowane, dlatego msze odprawia się jedynie na portatylach. W kościele znajduje się jeden srebrny kielich. Puszka z mosiądzu. Cmentarz ogrodzony częściowo. (...) Obecnie urząd proboszcza kościoła pełni Jan Morawski, faktycznie prezbiter, prawnie ustanowiony w 1654 roku, nasadzony przez Mariannę Bielską. Kościół innych dochodów nie posiada z wyjątkiem tych od niepamiętnych czasów. Pobiera meszne od pół kmiecych we wsi Biskupice. Także od pół we wsi Zaborze. Otrzymuje także dziesięcinę od pół z dóbr pańskich, która wynosi 19 florenów. Posiada także pola, których jest 15 stajan, dwie łąki, stawek rybny i ogród. Ma także plebanię kosztem parafian nowo odbudowaną.”

1667

Od 27 marca 1667 do 12 listopada 1676 roku proboszczem kościoła św. Jana Chrzcziciela Franciszek Stanisław Piasecki, będący jednocześnie proboszczem kościoła w Koziegłowach, w biskupim księstwie siewierskim.

1668

Melchior Musielski nauczycielem szkoły parafialnej w Biskupicach.

1672

Sołtysem w Biskupicach „Woiciech Grzesch”.

Biskupice roku 1672 zamieszkiwało 22 kmieci, 14 zagrodników, 14 komorników, karczmarz i 3 młynarzy. Ogółem było 58 gospodarstw.

Kmiecie (gburzy):

Jonek Otziepka, Woitzech Stacha, Jakob Particka, Thomek Grontzka, Bartek Jarosch, Lorenz Broson, Simon Kimmel, Woitzech Grzesch, paul Huida, Woitzech Wrobell, Martin Ganieck, Urban Maszietza, Jonek Kopeto, Jonek Woznica, Woitzech Saynutz, Simon Simieck, Jonek Paulete, Walek Wionsek, Mathus Gorell, Jonek Woitzerga, Thomek Swoboda, Grzesch Bieniaz.

Zagrodnicy:

Kristek Grabka, Mathus Kopietzek, Woitzec Prackow, Bartek Mathushek, Thomen Schwet, Mathus Nifftzig, Stanek Stacha, Mathus Zegon, Michael Gonska, Mathus Balion, Woitek Kosauck, Matziek (....), Urban Klimeck, Jonek Bureck.

Komornicy:

Matiek Ziura, Thomek Macha, Grzesch Schwed, Lukas Schlodek, Matiek Schwietz, Andreas Staschieck, Bartek Dobschütz, Bartek Franeck, Stasch Kusniers, Woitek Katoma, Jendra Rock, Martin Gritz, Matiek Rzesnick, Martin Schwed.

5 listopada, po przyjeździe komisji biskupiej z Nysy, dokonano spisania urbarza, którego obszerne fragmenty opublikował ks. Knosalla w czasopiśmie „Oberschlesien”.

W związku z przybyciem do Biskupic komisji „Officium Nyskiego”, proboszcz kościoła św. Jana Chrzcziciela dokonał opisu uposażenia swojej parafii:

„Ja Franciszek Stanisław Piasecki, prezbiter w diecezji krakowskiej, proboszcz w Biskupicach (...) pokornie oddając się w opiekę (...) oświeconym, wzniosłym, przewielebnym a szlachetnym Panom, Panom urzędnikom Officium Nyskiego (...) przedkładam (...) parafii i kościoła biskupickiego przywileje i przywrócone prawa:

Do kościoła parafialnego w Biskupicach przynależą cztery wsie: Biskupice, Zaborze, Ruda i Kuźnica Rudzka (ferricudina Rudensis). Do spowiedzi przystępuje około 800 ludzi. W kościele panuje ścisk z powodu małych rozmiarów świątyni. W księgach beneficjów (które przechowuje archiwum czcigodnej kapituły krakowskiej) opisane są dochody tegoż kościoła:

“Wieś Biskupice posiada drewniany kościół parafialny świętego Jana Chrzcziciela. Stanowi ona własność biskupa wrocławskiego. Są tam łąny kmiece, od których wnosi się opłaty. Także Kościół i jego pleban posiadają własne pola i łąki dla swych potrzeb i utrzymania”. (zob. zapis Długosza)

“Także kościół parafialny w Biskupicach, w części dekanatu bytomskiego, przynależnego Królestwu Czech, którego proboszczem czcigodny Jan z Pokrzywnicy, który uzyskuje (...). W Biskupicach 4 maldry pszenicy i tyleż samo z czterema metretami owsa”. (zob. zapis z 1529 r.)

Takie zatem są przydzielone dochody. Wedle tego zatem, 4 maldry pszenicy i tyleż owsa z czterema

metretami tegoż, uczyni: Z Biskupic jeden małdr, metretów to jest ćwiertni 4 i dwa wiertle. W Zaborzu podobnie, jeden małdr, 4 metrety pszenicy i tyleż owsa. W sumie uczyni pół trzeciej małdra, dwa metrety, dwa wiertle pszenicy i tyleż samo owsa. (...). W Biskupicach jest 4 kmieci. Jest także karczmarz, który posiada pole kmiece. Są także trzech młynarze, którzy posiadają pola kmiece. Oprócz nich są zagrodnicy, których licząc jest ich 13. Wszyscy oni płacą Kościołowi tyle ile połowa mesznego, którą płaci jeden kmieć. Folwark biskupicki, dosyć obszerny, jednego obola nie daje. W Zaborzu jest 16 zagrodników, którzy przynależąc do wójtostwa, wszyscy żadnego pożytku Kościołowi nie przynoszą. Właścicielem tegoż wójtostwa jest szlachetny pan Jan Kamieński. On to jedno pole kmiece podzielił pomiędzy swoimi poddanymi, od którego pola kiedyś dawniej meszne Kościołowi dawali. Od niedawna niczego Kościół nie otrzymuje. Z tegoż wójtostwa, którego pola kmiece posiada w uposażeniu szlachetny pan Daniel Dobczyc, dłużne mi jest meszne prawie za sześć lat. (...).

W Rudzie dają dziesięcinę pieniężną, to znaczy każdy kmieć płaci 12 czeskich. Jest tam karczmarz posiadający nadmiar pół, jednak niczego Kościołowi nie płaci. Jest 6 zagrodników i jeden młynarz. Wszyscy oni niczego Kościołowi nie dają. Folwark rudzki ani obola Kościołowi nie płaci. W Kuźnicy Rudzkiej jest karczmarz i młynarz pola kmiece posiadający. Jest tam licząc około 70 wiernych. Z tegoż wszystkiego Kościół żadnej korzyści nie posiada. Folwark w tej kuźnicy żelaza znaczny, żadnej korzyści kościołowi nie przynoszący. Folwark w posiadaniu szlachetnego pana Piotra Cikowskiego, którego wyznanie nieznane, szczególne gardzi kościołem, bowiem (swoje) małe dzieci gdzie indziej wywoził celem ochrzczenia i nie wiedzieć gdzie troje ochrzcił. Oprócz tych trzech dzieci zmarłych, które później odgrzebane wywiózł do Polski, (...) dużą Kościołowi wyrządził krzywdę (...).

Wokół kościoła wolnostojące, nie naprawione ogrodzenie. Drewno na potrzeby proboszcza mają dostarczać wszyscy parafianie, jednak od sześciu lat ani jednej fury nie oglądałem. W parafii zabrzańskiej z której jest tutejszy dziedzic, zwyczajowo wszyscy wypełniają swoje kościelne obowiązki. Nauczyciel tutejszej szkoły cierpi wiele niesprawiedliwości, bowiem na jego utrzymanie parafianie nie dostarczają zaopatrzenia, nie okazują starań i czynszu na utrzymanie nie płacą."

- 1675** Jerzy baron Welczek, starosta księstwa opolsko-raciborskiego nabył dobra biskupickie.
- 1676** Proboszczem kościoła św. Jana Chrzciciela Marcin Pierowicz (do 1686).
- 1683** Biskupice były świadkiem przemarszu wojsk króla polskiego Jana III Sobieskiego ciągnących szlakiem od Bytomia w stronę Wiednia.
- 1687** Proboszczem zostaje ksiądz Jan Suppetius, który swój urząd pełnił do 1702 roku.
- 6 listopada zmarł bezpotomnie właściciel Biskupic, Jerzy baron Welczek, starosta opolsko-raciborski.
- 1688** 2 kwietnia na zamku w Łabędach wszczęto postępowanie spadkowe po Jerzym baronie Welczku. Dobra Zabrze i Biskupic otrzymała Anna Zuzanna baronowa von Rauthen z domu baronowa Welczek, pani na Koszęcinie i Łomnicy.
- 1689** Zarządcą dóbr biskupickich został Karol von Kalkreut. Tradycja wywodzi ród z Portugalii.
- 1692** W Biskupicach wzmiankowani dwaj sołtysi. Jeden dla wsi drugi dla obszaru dworskiego.
- 1702** 21 maja tegoż roku proboszczem został ks. Wacław Starzyński (do 1718).
- 1704** 4 maja zmarła w Gliwicach dziedziczka Biskupic Anna Susanna von Rauthen. 5.05.1704 r. pogrzebana u Franciszkanów w Gliwicach.
- 1706** W tymże roku prawem dziedziczenia, dobra Biskupic i Zabrze przejęła Anna Zuzanna Renata Sobek, żona Bernarda III hrabiego von Praschma (Prażma).
- 1712** Sołtysem w Biskupicach Paweł Schade.
- 1719** W lipcu i sierpniu tegoż roku wiele strat w plonach przyniosła susza.
- 1720** 12 listopada tego roku kościół św. Jana Chrzciciela w Biskupicach wizytowany był z polecenia biskupa krakowskiego.
- „We wsi jest kościół parafialny, całkowicie drewniany, pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela, konsekrowany przez Mikołaja Oborskiego, sufragana krakowskiego. Prawo patronatu posiada dziedzic wsi, którym jest Jan Bernard hrabia Henkler. Święto konsekracji (odpust) obchodzi się corocznie w pierwszą niedzielę po Wszystkich Świętych. Najświętszy Sakrament wystawia się w czasie uroczystości Zmartwychwstania Pańskiego i w czasie oktawy Bożego Ciała. W kościele tabernakulum w wielkim*

ołtarzu położone, złożone, w którym mosiężna puszka.

Poprzednio z kościoła skradziono srebra i skarboneę na jałmużnę. Stojąca po prawej stronie w kościele chrzcielnica, solidnie na kłódkę zamykana, posiada miedzianą chochlę i miedzianą misę do przechowywania czystej wody chrzcielnej. Oleje Święte przechowuje się w trzech połączonych cynowych naczyniach umieszczonych w dobrze zamykanej skrzyneczce, przymocowanej do ściany kościoła.

W kościele znajdują się trzy ołtarze: Wielki, drewniany z murowaną mensą i obrazem Najświętszej Marii Panny malowanym na drewnie. Wyżej umieszczony malowany obraz św. Jana Chrzciela. Drugi ołtarz drewniany pod wezwaniem św. Barbary posiada murowaną mensę z portatyłem. Zakrystia drewniana, wewnątrz zdobiona malowidłami. W środku stół z szafą do przechowywania sprzętów kościelnych. Kazalnica drewniana, malowana, przymocowana do ściany kościoła. Konfesjonał jeden. Chór dla kantora drewniany, malowany, na którym stoją organy alias pozytyw. Podłogi pokryte drewnianymi dylami, ściany drewniane. Kościół posiada dwoje drzwi, opatrzonych w dobre zamki, zasuw i zawiasy. Campanilla (wolnostojąca dzwonnica) drewniana, gontem kryta, w której znajdują się dwa dzwony: jeden duży, drugi mniejszy. Trzeci najmniejszy pośrodku dachu w wieżycie nad kościołem, którą nazywają sygnaturką. Cmentarz ogrodzony żerdziami. Kostnica kryta gontem. Dochody albo profity tegoż kościoła: Posiada on pola niezbyt rozległe w trzech różnych miejscach, które są wymieszane między rolami kmiecymi. Pierwsze w stronę Zaborza, między polem Pawła Wróbla a "Laudans" (?), nierównej szerokości, bowiem w niektórych 9 w innych 8 posiada bruzd, to jest potocznie zwanych: Składy (zagony). Długie na dole poczynając od rzeki (Bytomki) aż do lasu mikulczyckiego. Drugie znajduje się za płotami między polami Jana Bala i Piecuchowym, posiadające 7 bruzd szerokości to jest Składy, i długości od zapłocia aż do innej strony boru przy granicy mikulczyckiej. Trzecie w stronę Kuźnicy (Rudzkiej) między rolami Macieja Gnielka a Tyzbirkowskim o szerokości 4 bruzd to jest Składów i długości od stawu rybnego aż do boru, kilka stadiów, 4 albo 5, których i tak widoczne oznakowanie ukazują uprawy. Kościół posiada łąki w dwóch miejscach. Pierwsza w stronę Zaborza za młynem Głowy, którą co dopiero Jakub Niwka "alias Trefny" trzyma, a która długa od ścieżki po lewej stronie prowadzącej do wsi Zaborze, do pierwszej doliny a szeroka od rzeki do wzgórza. Druga zaraz za ogrodem plebańskim, szeroka od rzeki aż do, potocznie zwanym, Starego Strumienia, zaś długa do wzniesionego środkowego ogrodu Kopytowego.

Kościół otrzymuje także meszne: We wsi Biskupice 17 korcy i 2 wiertle pszenicy i tyleż samo owsa. We wsi Zaborze 18 korcy pszenicy i tyleż owsa. Ze wsi Ruda, w której zamieszkuje 24 kmieci, otrzymuje się 12 talarów śląskich. Z Kuźnicy Rudzkiej 10 części zwyczajnego żelaza, które pospolicie nazywają "szyny": Na święto Bożego Narodzenia, w miejsce kołody 5, i na święto Paschy 5 części.

Pleban posiada wolną wycinkę leśną z której korzysta według potrzeb do palenia i zabudowań. Posiada także pastwisko wolne, znajdujące się na gruntach wspólnych w lesie. Posiada także ogród za plebanią, w części zachodniej zdewastowany w którym nieliczne drzewa owocowe. W posiadaniu kościoła, bliżej środka wsi, (budynek) w którym są dwie sypialnie z przedsionkiem oraz przyległy pokój zamieszkiwany poprzednio przez Wacława Starzyńskiego, bezpośredniego poprzednika obecnego proboszcza.

Jest także obora dla bydła. Od najbliższych zaś współmieszkańców, z którekolwiek bądź strony, postawione ogrodzenia tak daleko w dół aż do rzeki. Także posiada pleban dla pomnożenia majątku kościelnego krowę jedną, którą bezpośredni poprzednik proboszcza zaniedbał. Rektor czyli proboszcz tegoż kościoła biskupickiego, Szymon Henryk Kuczewicz, lat 27, wyświęcony przez Michała Szembeka, sufragana krakowskiego, roku 1716 w niedzielę dwudziestą po Pentacoście. Ustanowiony w tym kościele proboszczem 2 stycznia 1720 roku. Posiada on plebanię czyli rezydencję drewnianą z sienią, w której jest hypocauston z pokojem i murowaną piwnicą. Także w innym miejscu jest oddzielne mieszkanie dla służby z pokojami. Znajduje się także inna, wzniesiona tajni dla wołów, bydła i trzody, spichlerz, które to wymagają naprawy. Organista, który urząd kantora jednocześnie pełni, posiada dom drewniany z pokojem i oborą. Posiada też ogród z częścią pola, nie daleko od kościoła. Do kościoła prawnie przynależą mieszkańcy z wsi: Biskupice, Zaborze, Ruda i Kuźnica Rudzka. Z tych wsi do wielkanocnej spowiedzi przystępuje licząc 500 osób. Luteran jest obojga płci 10 w Kuźnicy Rudzkiej."

1722

Proboszczem w kościele św. Jana Chrzciela został Walenty Franciszek Adamski.

1731

25 sierpnia zmarł Jan Bernard III hrabia von Praschma (Prażma).

1734

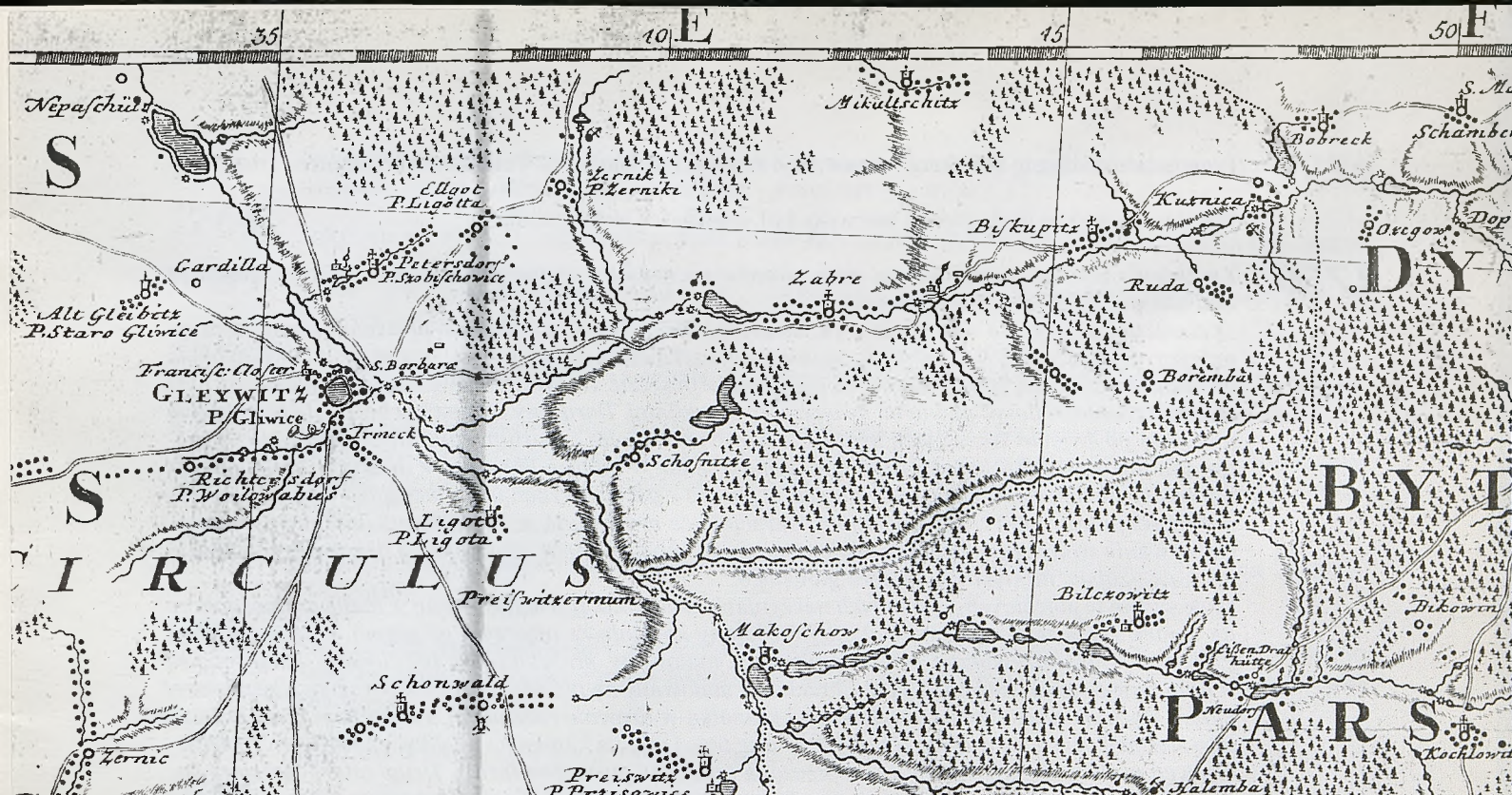
Sołtysem w Biskupicach Paweł Ciura.

1736

Nakładem drukarni Homanna w Norymberdze ukazały się mapy księstwa opolskiego i księstwa raciborskiego w opracowaniu I.W. Wielanda na których zaznaczono położenie Biskupic.

1738

Anna Zuzanna Renata von Sobek hrabina Prażma wyszła ponownie za mąż za Jana hrabiego Dunin ze Skrzynowa.

Biskupice na mapie księstwa raciborskiego z 1736 roku

1742 Wojna Fryderyka II Wielkiego, króla Prus z monarchią habsburską spowodowała zmiany terytorialne w wyniku których Biskupice na przeszło 200 lat weszły w skład państwa pruskiego a później państwa niemieckiego.

W wyniku reformy administracyjnej przeprowadzonej przez władze pruskie na Śląsku, Biskupice weszły w skład utworzonego powiatu bytomskiego (11.06.1742).

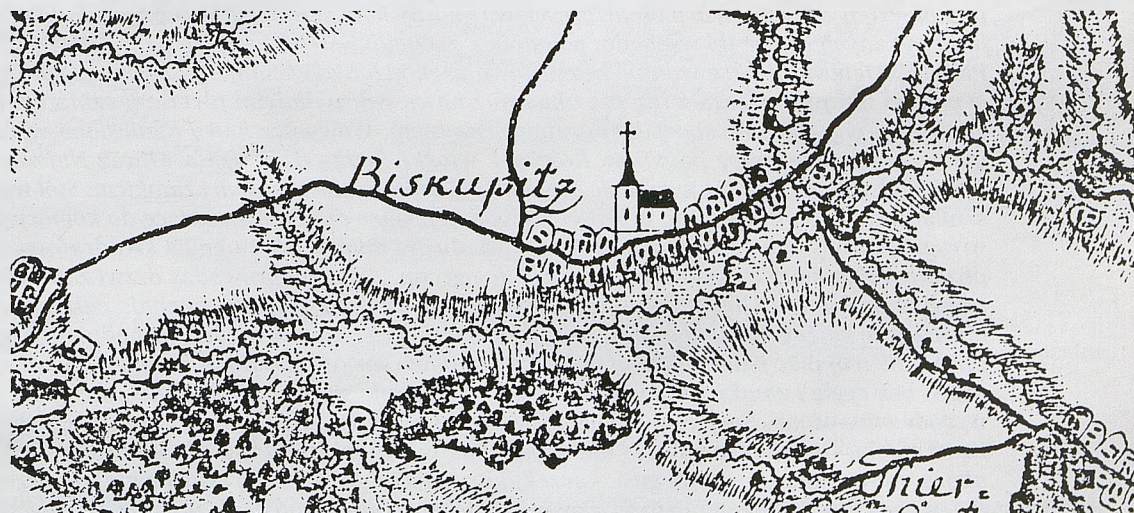
1743 Biskupice liczyły: 26 kmieci, 14 zagrodników i 7 komorników.

1744 Zmarła Anna Zuzanna Renata hrabina Dunin, pochowana została w Gliwicach u Dominikanów. Dzieńcem Biskupic został Jan (Johann) hrabia Dunin ze Skrzynowa i Spotowej Woli.

(po) 1744 Ślub Jana hrabiego Dunin z Anną Waxmann cześnikową z Jawornika.

1748 Sołtysem wsi Biskupice wzmiankowany Blasius (Błażej) Woznica.

13 sierpnia Johann hrabia Dunin sprzedał za 33.000 guldenów dobra Biskupice i Ruda Franzowi Wolfgangowi von Stechow.

Biskupice na mapie Fryderyka Christiana von Wrede. Rysunek ręczny z około 1748 roku

Wzmiankowany w Biskupicach pierwszy żyd, arendator piwa i wódki.

Z polecenia biskupa krakowskiego, przeprowadzona została w ramach lustracji dekanalnej, wizytacja kościoła parafialnego w Biskupicach:

„Kościół parafialny pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela we wsi Biskupice prawem patronatu przynależny dziedzicom dóbr rudzkich. Wzniesiony całkowicie z drewna, na zewnątrz pokryty wokoło gontem. Ściany (częściowo) oszpecone zaciekami z deszczu. Wnętrze całkowicie, tak w nawie jak i na chórze ozdobione dosyć pięknymi świętymi malowidłami. Doroczny odpust obchodzi się w pierwszą niedzielę po święcie Wszystkich Świętych. Nowo sprawione cyborium całkowicie drewniane z malowaną dekoracją, srebrzone i złoczone, umieszczone w ołtarzu głównym z dobrym zamknięciem. Strzeże się w nim Sakramentów Świętych w puszcze z pateną wykonaną z mosiądzu o wnętrzu i jednej części pateny pokrytych złoceniem. Chrzcielnica drewniana w której miedziana misa do przechowywania wody chrzcielnej, ustawiona na podwójnym stopniu, malowana z dekoracją i złoceniami, nawiązująca do wystroju ołtarza głównego.

Oleje święte w potrójnych, złączonych naczyniach cynowych, przechowywane w małej szafce, dobrze na zamek zamkniętej, przymocowanej do ściany kościoła za ołtarzem głównym. Ołtarze są trzy: Pierwszy, wielki drewniany, nowo wzniesiony, malowany, srebrzony jak też złocony. Połączone są w nim: wyższy obraz świętego Jana Chrzciciela malowany na płótnie z niższym obrazem Najświętszej Panny Marii na desce lipowej malowany i koszulką w drewnie rzeźbionej a następnie posrebrzanej jak i złoconej okryty za wielką taflą szkła. Mensa tegoż ołtarza kamienna z relikwiami świętych umieszczonych w skrzyneczce. Całość zabezpieczona kratami i podwójną furtką. Drugi ołtarz mniejszy św. Barbary po prawej stronie. Trzeci, św. Józefa po stronie lewej. Te dwa mniejsze ołtarze są czerwono malowane, na przemian srebrzone i złoczone z drewnianymi stołami (mensami) z dwoma portatylami. Konfesjonał jeden, nowy, pokryty malowidłami. Ambona drewniana, malowana, przytwierdzona bokiem do prawej ściany kościoła. Chór dla kantora prosty, ale "ekstra" malowany, na którym stoi "organum o szesciu głosach y o siedmiu bembnach".

Okien jest sześć, w dobrym stanie. Podłoga i piętro wykonane z desek. Grób Pański nowo wzniesiony w ołtarzu głównym. Wszystkie ławki starodawne skasowano a na ich miejsce wystawiono dwadzieścia nowych. Kościół posiada dwoje drzwi: jedno od południa, drugie od zachodu słońca. Tych dwoje drzwi jest w dobrym stanie, z których jedno drewniane, szerokie, z przywieszoną kłódką, drugie zamknięte, zamykane na kłódkę. Przy drzwiach umieszczony kamień (kropielnica) na wodę święconą. Zakrystia całkowicie drewniana, połączona (z kościołem), wewnątrz której ściana zdobiona malowidłami. Drzwi w dobrym stanie, starannie zamykane i zaopatrzone w przywieszoną kłódkę. Wnętrze tejże zakrystii zbyt wąskie i ciemne, nowo urządzone. Okno, większe, w środkowej części zniszczone z nową taflą wprawioną a także wzmocnione od środka podwójnymi sztabami (żelazami). Drugie mniejsze z zabudowanymi w otworach płytkami szklanymi, reszta dodana i przymocowana później. Nowy stół z dwoma szufladami do przechowywania koszul, albo i szat, umieszczony w części wschodniej. Na nim, w środku, większa szafka na monstrancję i dwie mniejsze na kielichy z trzema zamkami i dwoma zasuwami. Poniżej zaś skrzynka z pięcioma przechowywanymi tam parami paramentów do kielichów. Pod dużym oknem, w środkowej części przymocowana jedna ława. Nowa ambona postawiona pod małym oknem od wschodu. Drewniana dzwonnica dosyć obszerna, gontem kryta a w niej dwa różnej wielkości dzwony, z których jeden duży, drugi mały. Jest tam także szafa do przechowywania chorągwi. Trzeci dzwon czyli sygnatka (znajduje się) w wieżycie nad kościołem. Cmentarz otoczony drewnianym płotem, częściowo naprawiony przez wspólnotę (parafialną). Jest tam troje zamykanych drzwi: od wschodu, południa i zachodu.(...)

Plebania całkowicie drewniana o częściowo uszkodzonych ścianach i dachu. Znajduje się w niej sypialnia dla proboszcza z trzema oknami z nowo wprawionymi płytkami szklanymi (szybami) i sześcioma prętami jako specjalnym zabezpieczeniem. Wewnątrz nowo wzniesione od fundamentów piece, sprawione przez parafian. Kominek włoski. Jedna duża szafa. Obraz Najświętszej Panny Marii Piekarskiej. Drzwi z pokoju do sypialni nowosprawione z rygłem i zamkiem. Stół wielki z dwoma szufladami. W tej to sypialni, w części wschodniej, stare drzwi prowadzące do komory, zaopatrzone w rygiel i nowy zamek. W komorze jest dość duże i dobre jedno okno z kwadratowymi szklanymi płytkami. Z komory owej prowadzi drzwi do ogrodu. Z pokoju prowadzi drzwi zabezpieczone specjalnym zamkiem do drugiej komory gdzie jest murowana piwnica obecnie całkiem zruinowana. Mieszkanie służby oddzielne, bardzo zniszczone z wejściem od strony wschodniej. Sypialnia dosyć duża, a w niej piec jeden także przez parafian nowo sprawiony. Komora jedna od północy, w której drzwi bez rygla i zamka. W posiadaniu służby znajduje się druga sypialnia, mniejsza, dla większej wygody odnowiona. Spichlerz jeden, od wschodu, niezbyt duży ale dobry, w którym dwoje wrót bez zamknięcia. Obora starodawna dla krów, wołów i koni, których w sumie cztery. Także mniejsza obora, nowo wzniesiona dla gęsi, kaczek, kur i pięciu świń. Szopa (wozownia) do przechowywania fur, pługów, bron i innego sprzętu. Ogród za mieszkaniem proboszcza, w części wschodniej, w którym się niewiele drzew owocowych znajduje.(...) Płot po obu stronach niedawno wzniesiony przez

współmieszkańców, każdy część ogrodzenia przy swoim (gruncie), ciągnie się aż do rzeki na dole. Inwentarz: krowa - jedna, wóz - jeden, pług - jeden, brony - dwie(..)."

1764

Sołtysem we wsi Biskupice Blasius Bonk (Bąk), natomiast w Dominium Simon Motay (Motayczyk).

1769

Gajowym w Biskupicach Szymon Nawowski. 19 listopada tegoż roku wziął ślub z Reginą córką kmiecia Porwoła z Mikulczyc.

1779

Z dniem 2 lipca, proboszczem kościoła św. Jana Chrzciciela w Biskupicach został ks. Franz Telman.

1783

W wydany w Brzegu „Opisie Śląska” Ziemmermanna, w tomie II zanotowano:
„Biskupice przynależne panu baronowi von Stechow. Znajduje się tam pański folwark, katolicki kościół i szkoła. Zamieszkane przez 24 rolników (gburów), 18 zagrodników, 4 komorników i 320 innych mieszkańców.”

1797

Na pograniczu Biskupic i Małego Zabrza nastąpiło nadanie pola górniczego pod późniejszą kopalnię „Concordia”.

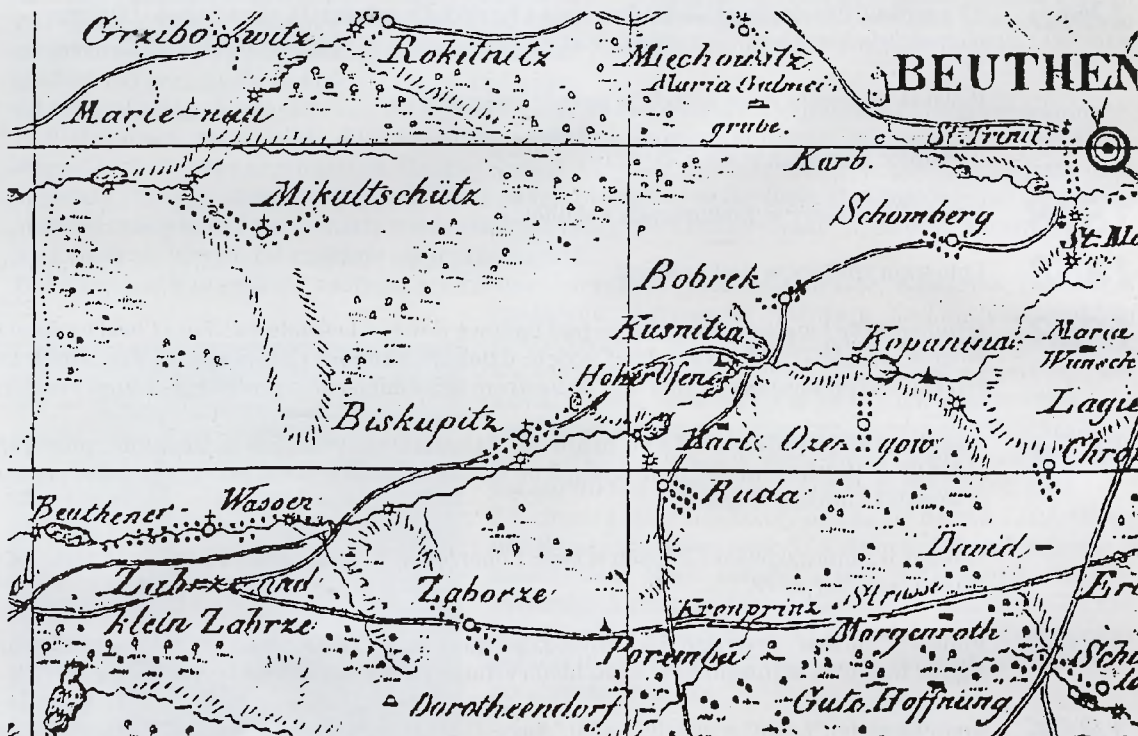
1798

Zmarł Franz Karl von Stechow właściciel Biskupic. Spadkobierczynią została jego siostra Elżbieta von Stechow, która poślubiła Johanna Baptistę hrabiego von Ballestrem (w księgach metrykalnych jako Pallestro).

21 czerwca gwałtowna burza zniszczyła zasiewy oraz owoce w sadach.

1801

Proboszczem kościoła parafialnego został urodzony w 1768 roku w Biskupicach ks. Roch Klugius (zmarł w 1838 roku).

Biskupice na mapie powiatu bytomskiego Wiesnera z początku XIX w.

1804

Budowa szkoły dla dzieci Biskupic, Rudy, Kuźnicy Rudzkiej i Zaborza

1817

Biskupice przynależne hrabiemu von Ballestrem zamieszkiwało 326 osób w tym: 18 kmieci, 17 zagrodników i 12 komorników. We wsi znajdowało się dominium, folwark z owczarnią, dwa młyny wodne, wiatrak i kościół.

1820

Budowa nowej szkoły składającej się z dwóch izb lekcyjnych i mieszkania dla nauczyciela.

1821

Bullą papieską „De salute animarum” dekanat bytomski, do którego przynależała parafia biskupicka, przekazany został z diecezji krakowskiej pod władzę biskupów wrocławskich.

1825 Wzniesienie nowego budynku katolickiej szkoły ludowej w Biskupicach.

1829 Biskupice stały się własnością Karola Ludwika hrabiego von Ballestrem.

1830 Nakładem drukarni Grassa we Wrocławiu ukazał się „Alphabetisch=Statistisch=Topographische Uebersicht aller Dorfer, Flecken, Stadte und andern Orte der Konigl. Preuss. Provinz Schlesien” w opracowaniu J.G.Knie, który w statystyczny sposób dokonał opisu Biskupic:
„Biskupice, wieś w rejencji opolskiej, powiecie bytomskim. Urząd pocztowy w mieście powiatowym oddalonym o 5/4 mili. Dziedzicem wsi hrabia Karol Ludwik von Ballestrem.(...) 55 domów, 1 pański folwark i owczarnia, 415 mieszkańców - wszyscy katolicy, 1 katolicki kościół parafialny należący do dekanatu bytomskiego, 1 katolicka szkoła i 2 nauczycieli i 3 młyny wodne”.

1831 Epidemia cholery w Biskupicach i okolicy.

1838 Po śmierci ks. Rocha Klugiusa, administratorem kościoła św. Jana Chrzciela został ksiądz Dworczyk.

W tym samym roku proboszczem został Jakub Józef Ender.

1845 22 czerwca drewniany kościół św. Jana Chrzciela zniszczyła silna burza. Ocalała wolnostojąca dzwonnica (campanilla) z zawieszonym w niej dzwonem z 1523 roku.

Powódź poczyniła duże szkody w parafii biskupickiej.

Biskupice zamieszkiwało 655 osób.

1848 Epidemia cholery w Biskupicach i okolicy.

1852 Epidemia cholery w Biskupicach.

1853 Wmurowanie kamienia węgielnego pod budowę nowego kościoła św. Jana Chrzciela w Biskupicach. W uroczystościach (10.05) udział wzięli: dziekan, kanonik i proboszcz w Piekarach ks. Jan Alojzy Fitzek, patron kościoła hrabia von Ballestrem oraz miejscowy proboszcz Antoni Pressfreund.

1854 August Borsig wydzierżawił od hrabiego Ballestrema, właściciela Biskupic, pole górnicze „Gute Hedwig” i „Berthawunsch” oraz wykupił od Gminy Biskupice grunt przez co uzyskał prawo do udziałów w kopalni „Johann August”.

Biskupice zamieszkiwało 739 osób w tym: 1 oberżysta, 1 restaurator, 4 kupców, 1 piekarz, 4 rzeźników, 2 szewców i młynarz.

1855 Budowa „zamku” czyli budynku wchodzącego w skład zabudowań zespołu administracyjnego Borsigów. Budowla wzniesiona w stylu historyzmu z elementami neoklasycystycznymi.

1856 Budowa szybu „Luiza” a później szybu „August” przyszłej kopalni „Hedwigswunsch”. W 1862 uzyskano pierwsze wydobyte w wysokości 1486 ton.

1857 27 listopada odbyło się poświęcenie nowego kościoła, wybudowanego w stylu neogotyckim, poświęconego św. Janowi Chrzcielowi.

1858 Zakończenie budowy nowego kościoła św. Jana Chrzciela w Biskupicach.

Zawieszenie na nowowypudowanej wieży kościelnej starego dzwonu z 1523 roku ocalałego w czasie burzy w 1845 roku.

1858-59 Budowa drogi od kopalni Concordia na Małym Zabrze przez Biskupice do Kuźnicy Rudzkiej.

1861 Biskupice zamieszkałe przez 1113 osób w tym: 1063 katolików, 40 ewangelików i 10 żydów.

Karol
Wolfgang
hrabia
von Ballestrem

Albert Borsig rozpoczął budowę, na wcześniej nabytych parcelach w Biskupicach, wielkich pieców, stalowni i walcowni blach.

1863

Konsekracja kościoła św. Jana Chrzciciela.

1865

W tymże roku spod pras wrocławskiej oficyny drukarskiej Wilhelma Gotlieba Korna wyszedł niezwykle cenny podręcznik topograficzny Górnego Śląska w opracowaniu Feliksa Triesta, jak zaznaczono, asesora rejencji królewskiej w Opolu. Wśród ówczesnie istniejących osad górnośląskich widnieje statystyczny opis Biskupic z początku lat sześćdziesiątych wieku dziewiętnastego:

„BISKUPICE oddalone o 1 1/4 mili od miasta powiatowego (Bytomia) i 1/4 mili od Rudy. Składają się z wsi kościelnej i dóbr rycerskich.

Dobra rycerskie, część składowa założonego w 1751 roku majoratu (ordynacji) Pławniowicko-Biskupicko-Rudzkiego, zwanego rudzkim, posiada obszar o powierzchni 3373 mórg w tym: 6 mórg powierzchni zabudowanej, 15 mórg ogrodów, 622 morgi ról dobrej jakości, 103 morgi ról średniej klasy, 21 mórg lichych ról, 65 mórg dobrych łąk, 23 morgi średniej klasy i 5 mórg łąk poorestniej jakości, 464 morgi pastwisk, 2000 mórg lasu, 40 mórg dróg, 4 morgi powierzchni wód i 5 mórg (ziemi nadbrzeżnej). (...) Poza tym 20 koni, 21 wołów, 26 krów i 600 owiec.

Wieżę liczy 15 rolników (kmienci, gburów), 6 półrolników, 17 zagrodników, 23 komorników (5 Ackerhausler, 18 Angerhausler) posiadających ogółem 963 morgi gruntów ornych, 114 mórg łąk, 82 morgi ogrodów, 85 mórg pastwisk, 18 mórg zabudowań (podwórek) oraz bydła w ilości: 45 koni, 181 krów, 40 sztuk młodego bydła, 50 świń. Do tego dochodzi 80 mórg farskich gruntów i 4 morgi ról szkolnych. W Biskupicach znajdują się dwie kopalnie węgla kamiennego: kopalnia „Szczęście Ludwika” (Ludwigs=Glück=Grube) przynależna Śląskiej Spółce Akcyjnej (Schlesisches Actien-Gesellschaft) oraz kopalnia „Berta – Jadwiga” przynależąca radcy Borsigowi w Berlinie. Ostatnio wznosi się piękne budynki maszynowni z wspaniałą wieżą ciśnieni o mocy 250 koni mechanicznych oraz murowany szyb wydobywczy. Nieopodal znajduje się piękny zamek.

W Biskupicach mieszkają następujący rzemieślnicy: oberżysta, restaurator, 4 kupców, piekarz, 3

rzeźników, 2 szewców i młynarz. Nad małym potokiem przepływającym przez łąki, położony jest młyn wodny, wydzierżawiony Dominium. (...) Biskupice posiadają katolicki kościół, wzniesiony w 1491 roku, lecz w 1854 roku gustownie w stylu gotyckim, przez ordynata Pana hrabiego Ballestrema nowy jest wzniesiony. Z przynależnymi do parafii Rudą i Zaborzem, wspólnota liczy 6400 dusz. Założenie katolickiej szkoły datuje się na rok 1702. Obecnie do szkoły uczęszcza 375 dzieci, których naucza 2 nauczycieli. Wieś położona jest przy szosie Zabrze-Biskupice-Kuźnica, nowo zbudowanej w latach 1857-1858 przez spółkę akcyjną. Szosa na całej swej długości, jest połączeniem Bytomia z Gliwicami. Do Rudy istnieje inne połączenie drogowe.”

Uruchomienie gazowni w hucie Borsiga produkującej 1 mln m³ gazu rocznie.

Epidemia cholery w Biskupicach i okolicy.

Budowa klasztoru „Zgromadzenia SS Miłosierdzia” przy obecnej ul. Bytomskiej 39, w stylu historyzmu, fundacji Karola Wolfganga von Ballestrem.

Uruchomienie urzędu pocztowego na Borsigwerku.

Rozpoczęcie budowy osiedla robotniczego na Borsigwerku. Na powierzchni 19 ha zbudowano 60 familoków z

Płyta pamiątkowa na przykościelnym cmentarzu kościoła św. Jana Chrzciciela w miejscu ołtarza nieistniejącego drewnianego kościółka z 1491 roku.

Neogotycki kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela zbudowany w poł. XIX w.

1866

1867

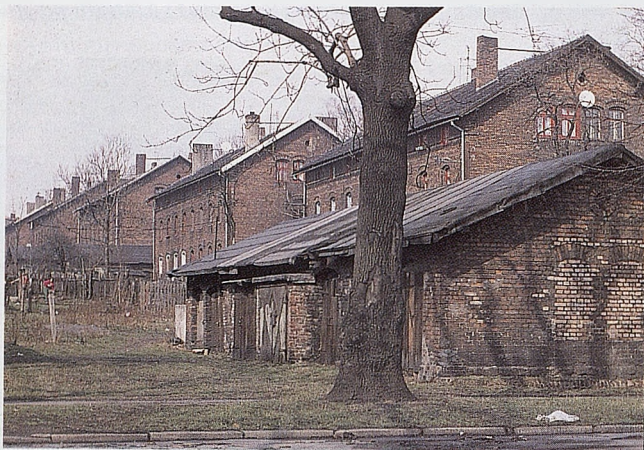
zapleczem socjalnym dla 2.800 urzędników i pracowników zakładu Borsiga.

18 listopada w zabudowaniach klasztoru uruchomiono trzyklasową szkołę dla dziewczyn.

1868 Uruchomienie walcowni i kuźni w zakładach Borsiga.

Budowa kopalni „Ludwigsglück” późniejszej kopalni „Ludwik”. Pierwsze wydobywanie osiągnięto w 1873 roku w wysokości 162 tony.

1869

3 stycznia w domu noclegowym na Borsigwerku, uruchomiono klasę lekcyjną dla 46 dzieci szkoły ewangelickiej. Szkołę prowadził nauczyciel Schulz.

1870

Otwarcie w Biskupicach pierwszej apteki.

23 października tegoż roku miało miejsce pierwsze uroczyste nabożeństwo społeczności ewangelickiej Biskupic.

23 października otwarto ewangelicką szkołę na Borsigwerku.

Tereny przemysłowe oraz osiedle robotnicze w Biskupicach otrzymały oficjalną nazwę „Borsigwerk”.

Budowa szybu „Wojciech”.

1871 Budowa szybu „Władysław”.

1872 Uruchomienie stalowni w zakładach Borsiga.

W hucie Borsiga uruchomiono pierwsze na Górnym Śląsku dwa piece martenowskie o pojemności 6t każdy.

Budowa nowej szkoły podstawowej obok kościoła św. Jana Chrzciciela.

27 października uruchomiono linię kolejową Bytom – Biskupice – Gliwice. Dworzec kolejowy wybudowano na Borsigu od północnej strony Zakładów Borsiga w znacznej odległości od Biskupic. Podobnie drugi dworzec kolejowy postawiony obok kopalni „Szczęście Ludwika” nie ułatwiał życia mieszkańcom Biskupic, Mikulczyc czy Zabrza.

1873 W wyniku podziału powiatu bytomskiego utworzono cztery nowe powiaty: bytomski, katowicki, tarnogórski i zabrski. Wieś i obszar dworski Biskupice włączono w skład powiatu zabrskiego.

1875 Biskupice zamieszkiwało ogółem 6.133 osoby.

26 października założono chór męski „Liederkrantz”.

1876 Otwarcie Szkoły Podstawowej dla dziewcząt.

Dawny zamek Borsigów. Obecnie siedziba Instytutu Chemicznej Przeróbki Węgla

1878 Po śmierci Alberta Borsiga, zakłady „Borsiga” przeszły pod zarząd konsorcjum.

Budowa gospody i sklepu na Borsigwerku w stylu historyzmu (ul.Okrzei).

1880 Budowa kaplicy ewangelickiej przy obecnej ulicy Żmudy.

Założenie cmentarza i budowa kaplicy na cmentarzu ewangelickim.
Budowa hali sportowej na Borsigwerku przy obecnej ul. Wojciecha.

W tym roku, nakładem Filipa Sulimierskiego i Władysława Walewskiego w Warszawie ukazał się tom pierwszy „Słownika geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich”. W tomie tym wzmiankowano także Biskupice oraz Borsigwerk:

„Biskupice, niemiecka nazwa Biskupitz, wieś, powiat bytomski, parafia katolicka dekanatu bytomskiego, ludność prawie wyłącznie polska a bardzo liczna, do 1000 dusz dochodzi”.

„Borsigwerk, wzorowa osada hutnicza, górnicza i fabryczna, powiat bytomski, stacja drogi żelaznej, z Bytomia do Gliwic. Najumiejętniej zarządzona i najeżona kominami osada, wielce schludna i rozwijająca się bardzo szybko; leży na południe od stacji”.

„Ludwigsgluck kopalnia węgla kamiennego w Biskupicach, powiat bytomski, o 9 kilometrów od Gliwic, ma stację drogi żelaznej górno-szląskiej”.

W klasztorze otwarto przytułek dla 12 mężczyzn i kobiet.

Krzyż przydrożny z 1895 roku u zbiegu ulic Bytomskiej i Trębackiej. W głębi kościół Wniebowzięcia N.M.P.

Uruchomienie trzech pieców martenowskich o pojemności 18t każdy.

1883

Budowa pierwszej baterii pieców koksowniczych w zakładach Borsiga.

1884

Uruchomiono koksownię „Jadwiga”.

1886

Założenie gminy ewangelickiej na Borsigwerku. Proboszczem został Alfred Paulisch.

1889

Przebudowa zamku Borsigów.

1890

Wybuch epidemii cholery.

1892

1894

Budowa katolickiego przedszkola przy obecnej ulicy Lelewela.

Arnold, Ernest i Konrad Borsigowie po szesnastoletnim zarządzie zakładami przez konsorcjum, które nieomal doprowadza przedsiębiorstwo do bankructwa, przejmują kierownictwo nad zakładami.

1895

Przy ulicy Bytomskiej na skrzyżowaniu z dzisiejszymi ulicami: Trębacką, prowadzącą w stronę Szczęść Boże, osiedla należącego do Rudy, oraz Kasprowicza czyli Starą Szosą, prowadzącą w stronę Zabrze, postawiono krzyże przydrożne.

1896

Kapliczka św. Jana Nepomucena z 1897. W głębi stara i nowa zabudowa ul. św. Jana.

Za sprawą dyrektora kopalni Concordia Kirschnioka przy ul. Kasprowicza zwaną

Krzyż przydrożny z 1895 roku z figurą Matki Boskiej Bolesnej. W głębi panorama Zabrze o zachodzie słońca.

dawniej Starą Szosą lub drogą królewską, wybudowano grotę maryjną.

1897

Budowa hotelu i restauracji Muskali przy obecnej ul. Bytomskiej 44 (Ob. Restauracja Urbana).

25 lutego w wyrobiskach kopalni „Hedwigswunsch” wybuchł groźny pożar, który objął pokłady 507 i 509.

1 kwietnia w trakcie pobierania próbek powietrza w podziemiach kopalni, w wyniku wybuchu gazów zginęli: Arnold Borsig, kierownik laboratorium oraz 3 pracowników technicznych. Pole pożarowe ugaszono dopiero w 1898 roku.

Budowa kapliczki poświęconej św. Janowi Nepomucenowi.

1898

Franciszek hrabia von Ballestrem, właściciel majoratu biskupicko-rudzko-pławniowickiego, rozpoczął na swych gruntach w biskupickim lesie budowę kopalni „Castellengo” (późniejsza kopalnia „Rokitnica”). Pierwsze wydobycie kopalnia osiągnęła w 1902 roku.

W zakładach Borsiga zbudowano wielki piec o pojemności 330m³, walcownię, zgniatacz oraz cztery nowe piece martenowskie.

1899

Budowa kamienicy według projektu H. Kestermanna w stylu eklektycznym przy obecnej ulicy Bytomskiej 83.

Pożar w kopalni „Ludwigsgluck” spowodował śmierć kilkunastu górników. Uszkodzenie pomp, zerwanie tam przez wody podziemne spowodowały zalanie kopalni i jej unieruchomienia na okres dwóch lat.

1900

Biskupice wraz z Borsigwerkiem zamieszkiwało 9.396 osób.

1901

Budowa budynku dla pracowników nadzoru technicznego zakładów Borsiga przy obecnej ulicy Bytomskiej 90/92.

W Biskupicach zamieszkiwało 17 żydów, którzy posiadali 6 gospodarstw.

Założenie Towarzystwa Sportowego na Borsigwerku.

W klasztorze urządzono sierociniec na 40 miejsc dla chłopców i dziewcząt.

1904 Zakończono budowę nowowytyczonej drogi prowadzącej z Zabrza do Kuźnicy Rudzkiej długości 7,8 km.

Otwarcie Szkoły Podstawowej przy ul. Bytomskiej na Borsigwerku (obecna Szkoła Podstawowa nr 22).

1905 Biskupice wraz z Borsigwerkiem liczyły 12.476 mieszkańców.

„Gemeindelexikon für das Königreich Preussen” poinformował, że 1 grudnia 1905 roku, Biskupice zamieszkiwało 13.285 osób w 264 budynkach mieszkalnych. Struktura wyznaniowa i językowa przedstawiała się następująco:

katolicy z językiem polskim	– 8.793
katolicy z językiem niemieckim	– 3.654
protestanci z j. polskim	– 44
protestanci z j. niemieckim	– 770
żydzi	– 24

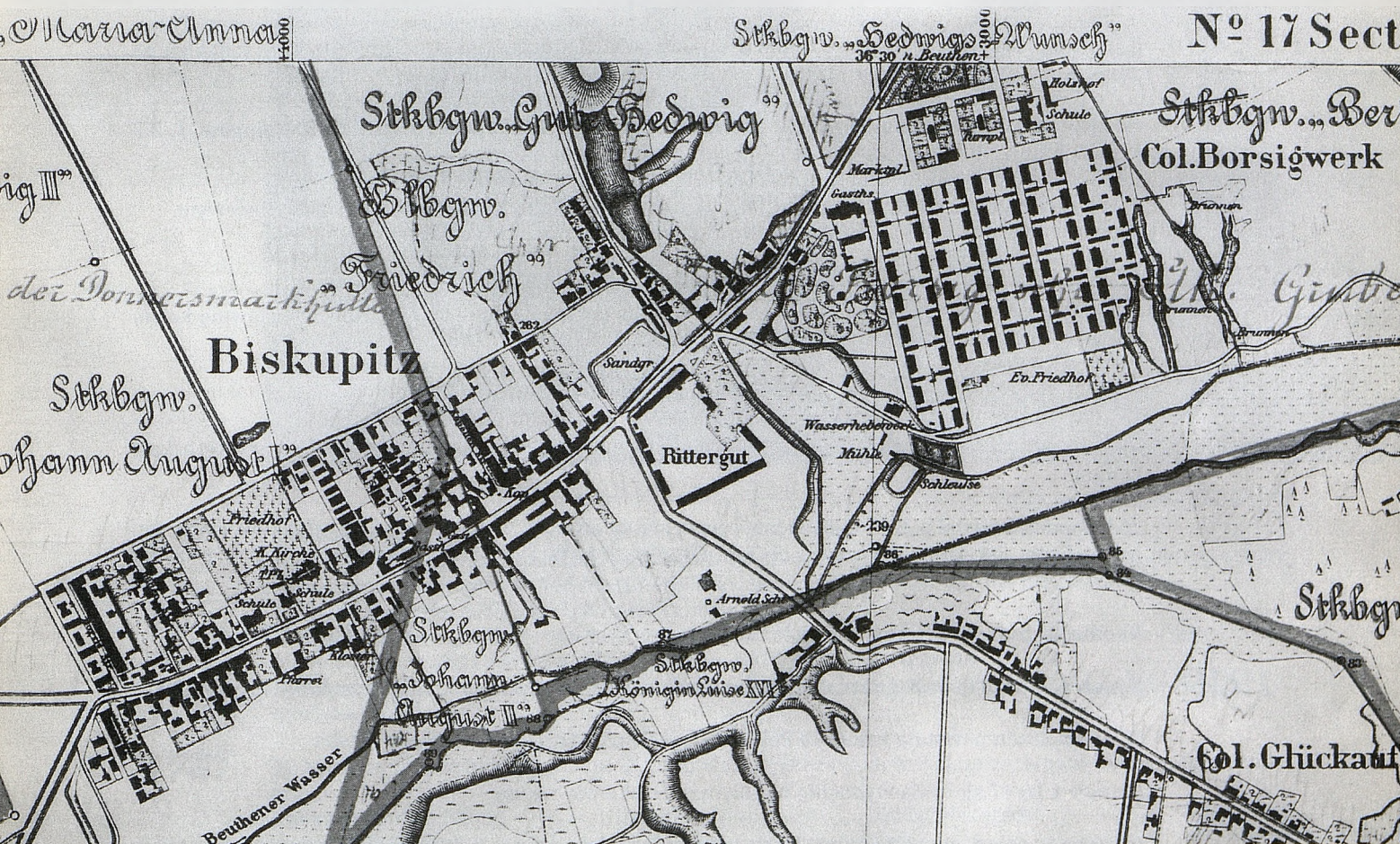
1906 Budowa linii kolejowej do transportu piasku.

1907 25 stycznia w wyborach parlamentarnych, Wojciech Korfanty uzyskał w Biskupicach 1158 głosów z ogólnie oddanych 1946 głosów.

1909 Budowa kamienicy secesyjnej przez mistrza Georga Wodarza przy obecnej ulicy Bytomskiej 73.

1910 Biskupice zamieszkiwało 15.244 osób.

1913 Budowa willi przy ul. Zamkowej nr 8 (styl modernizmu).

Biskupice na mapie z 1901 r. (Topographie zur Flötzkarte des Oberschlesieschen Steinkohlenbeckens (1901)).

Zakłady "Borsiga" w Biskupicach (po 1922)

1914 Wybuch pierwszej wojny światowej Koniunktura na produkty miejscowych zakładów pracy. Pomi-
mo iż Biskupice leżały poza obszarem działań wojennych, wojna przyniosła wiele strat ludzkich na
różnych frontach wojennych.

Władze gminy Biskupice wydały papierowy pieniądź zastępczy o nominałach: 50 pfenningów, 1, 2 i
5 marek.

1915 Na kopalni Castellengo w dniach 1-15 lutego miał miejsce strajk górników o podłożu płacowym.

Biskupice liczyły 15.160 mieszkańców.

Na koksowni „Jadwiga” wybudowano nową baterię koksowniczą, wieżę węglową, sortownię koksu
i benzolownię.

1918 Władze Gminy Biskupice wydały papierowy pieniądź zastępczy wartości 50 pfeningów.

Reaktywowanie Towarzystwa Śpiewu św. Cecylii, pod przewodnictwem nauczyciela miejscowej szkoły
Lompy.

26 listopada powstał w Biskupicach mieszany chór śpiewaczy „Zgoda”. Liczył 80 członków. Prezesem
początkowo był Alojzy Mrozek a po nim Otto Wydra. W 1920 roku chór brał udział w zjeździe
śpiewaczym okręgu Zabrze.

Niemiecka ludność Biskupic założyła na Borsigwerku wielosekcyjny „Spiel und Sportverein”.

1919 8 marca wybuchł strajk generalny zorganizowany przez komunistów, który objął zakłady Borsiga.

W Biskupicach powstała komórka Polskiej Organizacji Wojskowej Górnego Śląska.

W nocy z 16/17 sierpnia wybuchło na Górnym Śląsku powstanie.

9 listopada odbyły się na Górnym Śląsku wybory do rad gminnych. W Biskupicach zamieszkałych przez
14.232 osoby, uprawnieni do głosowania oddali swe głosy na poniższe ugrupowania:

Christliche Volkspartei	811	
Deutschnationale	385	
Sozial Demokraten	143	- 5 mandatów
Unabh. Sozial Demokraten	258	
Arbeiterpartei	464	
Ugrupowania polskie (Nationalpolen)	2775	-10 mandatów

1920

Zakłady Borsigów przekształcone zostały w spółkę akcyjną „Borsigwerk”.

Założenie szpitala, obecnej Kliniki Śląskiej Akademii Medycznej na osiedlu Anna (Anna-Segen-Kolonie).

Utworzenie Katolickiej Szkoły Specjalnej. W 1924 roku w dwóch klasach opieką otoczonych było 54 uczniów.

W sierpniu wybuchło drugie powstanie na Górnym Śląsku. Biskupice opanowane zostały przez oddział miejscowych powstańców w nocy z 19/20.08.1920 r.

Nakładem Polskiego Komisariatu Plebiscytowego w Bytomiu ukazał się „Spis miejscowości polskiego Śląska Górnego” Konstantego Prusa. Pośród wielu nazw gmin, obszarów dworskich, osad i kolonii opisano:

Kopalnia „Szczęście Ludwika”

„Biskupice (Biskupitz):

1. Wieś w powiecie zabrzańskim, oddalonym od miasta o 4 kilometry. Poczta, kolej na Borsygwerku oddalonym o 2 kilometry. 345 ha, 13.964 mieszkańców.

2. Obszar dworski: 2701 ha, 178 mieszkańców.

Borsygwerk (Borsigwerk) – Osada hutnicza (wieś i obszar dworski Biskupice) w powiecie Zabrze, oddalony o 5 km. Poczta i kolej na Borsygwerku. 4877 i 203 mieszkańców.

Żydowina (Ludwigsgluck) – kopalnia (Biskupice) i stacja kolejowa (Zabrze) w powiecie Zabrze, 37 mieszkańców”.

1921

20 marca w przeprowadzonym na Górnym Śląsku plebiscycie, w Biskupicach padły następujące wyniki:

Uprawnieni do	Biskupice	Dwór Biskupice
głosowania ogółem	7676	509
zamieszkali	6418	460

niezamieszkali	1005	19
zamieszkali a nie		
urodzeni na G.Śląsku	253	30
Głosujących	7553	497
za Polską	3222	241
za Niemcami	4275	255
głosy nieważne	56	1

W nocy z 2 na 3 maja wybuchło trzecie powstanie Na Górnym Śląsku. Oddziały miejscowych powstańców zajęły Biskupice i Borsigwerk a następnie wzięły udział w walkach, między innymi w rejonie Góry św. Anny.

20 października Rada Ambasadorów na konferencji w Paryżu dokonała podziału obszaru plebiscytowego na Górnym Śląsku pomiędzy Niemcy i Polskę. Granica rozdzieliła powiat zabrski na część południową, przyznaną Polsce i północną, pozostawioną w granicach Republiki Weimarskiej. Biskupice i Borsigwerk, podobnie jak Zabrze przyznano Niemcom.

1922

29 czerwca doszło do krwawych wydarzeń, które przeszły do historii jak „dzień św. Piotra i Pawła” (Peter-Paul-Tag). Bójka pomiędzy powstańcami a członkami Selbstschutzu przerodziła się, z chwilą interwencji oddziałów francuskich w regularną bitwę. W walkach zginęło 19 żołnierzy francuskich i 18 członków Selbstschutzu.

4 lipca wkroczyły do Biskupic oddziały Reichswehry (Grenadierzy Pomorscy), po opuszczeniu Górnego Śląska przez oddziały Międzysojuszniczej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej.

12 lipca pomiędzy Biskupicami a Rudą – Szczęście Boże i Biskupicami a Kuźnicą Rudzką ustanowiono przejścia graniczne. Do czasu budowy nowej drogi i torów tramwajowych, transport z Biskupic, Zabrze odbywał się poprzez terytorium Rzeczypospolitej.

Samodzielny obszar dworski Biskupice włączono w skład gminy Biskupice.

3 września przeprowadzono w niemieckiej części Górnego Śląska plebiscyt, który miał zadecydować o tożsamości politycznej tej ziemi.

W Biskupicach na 8499 uprawnionych do głosowania, udział wzięło 6812 osób czyli 80,61 %.

5548 osób wrzuciło do urn kartkę z napisem: „Górny Śląsk ma pozostać prowincją pruską”.

1185 osób głosowało: „Górny Śląsk ma wystąpić z Prus i ma się stać osobnym niemieckim krajem”.

79 głosów nieważnych.

Spis ludności przeprowadzony 15 października 1922 wykazał:

Biskupice zamieszkiwało ogółem 16.089 osób w tym:

katolików	15.121
ewangelików	952
żydów	16

1923

10 kwietnia w budynku szkolnym na Borsigwerku założono 2 klasową szkołę średnią.

10 maja 1923 roku parafię św. Jana Chrzciciela w Biskupicach wizytował kardynał ks. biskup wrocławski dr Bertram.

15 listopada otwarto w Biskupicach doksztalającą szkołę zawodową.

1924

1 maja wybuchł strajk generalny w zakładach pracy Biskupic i okolicy.

Przebudowa ulicy Bytomskiej (kanalizacja, tory tramwajowe, nawierzchnia, chodniki) zapoczątkowana w tym roku, trwała do 1926 roku.

Budowa stadionu sportowego przy ul.Zamkowej. (Ukończona w 1925 roku).

14 września, na skwerku przy ul.Bytomskiej poświęcono pomnik poległych mieszkańców Biskupic w pierwszej wojnie światowej.

15 listopada otwarto w Biskupicach szkołę doksztalającą dla młodzieży.

Rozbiórka starej szkoły przy ul.Bytomskiej.

1925 Przebudowa zamku Borsigów.

28 marca 1925 roku udostępniono społeczeństwu Biskupic nowy Dom Ludowy, obecny Dom Kultury.

17 sierpnia odbyły się uroczystości jubileuszowe 50 lecia założenia Chóru Męskiego „Liederkrantz”.

29 sierpnia 1925 roku uroczyście otwarto nową szosę łączącą Borsigwerk z Bobrkiem. Droge wybudowano wzdłuż polsko-niemieckiej granicy w ciągu 11 miesięcy (od 9.11.1924). Całość prac wykonała firma: „W.Silbers Baugeschäft” z Zabrze. Do tego czasu, transport kołowy odbywał się poprzez Kuźnicę Rudzką leżącą na terytorium województwa śląskiego.

W miejscu rozebranego budynku starej szkoły, wybudowano nowy ratusz w stylu ekspresjonizmu, bogato zdobiony w płaskorzeźby i wyposażony w liczne witraże przedstawiające zabudowania huty, kopalni, budynku ratusza i typy ludzkie.

1926 W okresie letnim przeprowadzono prace remontowe kościoła św. Jana Chrzciciela.

*Budynek starej szkoły w trakcie prac rozbiórkowych w 1924 roku.
W miejscu szkoły wzniesiono budynek biskupickiego ratusza.*

2 grudnia 1926 Magistrat miasta Bytomia na swym posiedzeniu zaprotestował przeciwko planom przyłączenia Biskupic do Zabrze a nie do Bytomia. Racje swoje tłumaczono wielowiekowymi związkami Biskupic z Bytomiem, przynależnością Biskupic do powiatu bytomskiego oraz powiązaniem ekonomicznymi.

4 grudnia 1926 roku oddano po przebudowie do użytku nową linię tramwajową o szerokim rozstawie szyn i dwutorową, łączącą Biskupice z Bytomiem i Zabrzem.

29 grudnia 1926 roku miało miejsce ostatnie posiedzenie Rady Gminy Biskupice.

1927 1 stycznia tegoż roku zlikwidowano pozostałą w granicach Republiki Weimarskiej część powiatu zabrzeckiego. Biskupice z Borsigwerkiem, Maciejów, Zaborze, część Makoszów oraz Sośnicę włączono do obszaru miejskiego Zabrze.

Na południowym brzegu Bytomki, na piaszczystych wydmach, odkryto epipaleolityczne i mezolityczne narzędzia i wyroby krzemienne. Wśród wyrobów należących do środkowej epoki kamienia rozróżniono dwie grupy zabytków przypisanych do przemysłu płużskiego (północno-wschodnia Polska – tzw. cykl mazowszański) oraz przemysłu ährenburskiego z terenu północnych Niemiec.

Kościół Wniebowzięcia N.M.P. oraz spichlerz z XVII wieku (1933)

1928 4 lipca 1928 roku na Górnym Śląsku przeszła potężna wichura, która spowodowała wiele strat i zniszczeń w Biskupicach i okolicy.

17 września 1928 roku o godzinie 11.35 odwiedził przejazdem Biskupice prezydent Paul von Benckendorff und von Hindenburg.

1929 Budowa przedszkola na Borsigwerku.

W czwartek 17 października pomiędzy godziną 10.30 a 11.30 nad Biskupicami przeleciał sterowiec „Graf Zeppelin”.

21 października nastąpiło uroczyste otwarcie Katolickiej Szkoły Podstawowej i Średniej w Biskupicach, budowanej w latach 1927-29. Obecnie mieści się w niej Szkoła Podstawowa nr 40.

W niedzielę 15 grudnia 1929 roku o godzinie 10.00 nastąpiła uroczystość poświęcenia kościoła Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Biskupicach. W uroczystości udział wziął dr Nikolaus hrabia Ballestrem z Pławniowic, patron kościoła, który przyczynił się do budowy sumą 110.000 marek. (Borsigwerk A.=G. dał 50000 marek a huta Donnersmarcka 30000 marek). Przed ołtarzem głównym, fundowanym przez kardynała dr Bertrama a wykonanym w pracowni architekta Schlichta we Wrocławiu, celebrowaną mszę odprawił ks. Bertzik w asyście ks. ks. Horoby i Dylli. W uroczystościach wystąpił Chór św. Cecylii działający przy kościele św. Jana Chrzciciela w Biskupicach oraz orkiestra dęta zakładów Borsiga.

Oddano do użytku nową szkołę budowaną w latach 1927-29, przy Starej Szosie. W dawnej szkole średniej ma siedzibę obecna Szkoła Podstawowa nr 20.

1932 Zamknięcie i rozbiórka huty żelaza w Biskupicach - Borsigwerku. Pracę straciło około 5000 pracowników, w tym większość mieszkańców Biskupic.

1934 Przed kościołem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny postawiono rzeźbę Piety fundowaną przez

zmarłego w 1933 roku Hermana Hachulskiego o czym informuje umieszczona na postumencie inskrypcja:

„Fundavit /Hermanus Hachulski/ obiit die 11.8.1933.”

Odlana w słynnej gliwickiej odlewni („Gleiwitzer Kunstguss”) Pieta wykonana została przez artystę Petera Lipa w 1934 roku.

1939

Wybuch drugiej wojny światowej oprócz likwidacji słupów granicznych przyniósł na Górnym Śląsku wiele cierpień i bólu po stracie najbliższych na frontach wojny, w wyniku eksterminacji z powodów rasowych, narodowych czy politycznych, spowodował wiele strat w gospodarce i kulturze tej Ziemi.

1940

Po śmierci dziekana Augusta Bertzika, proboszczem został pochodzący ze Strzelc Opolskich ks. Jokiell.

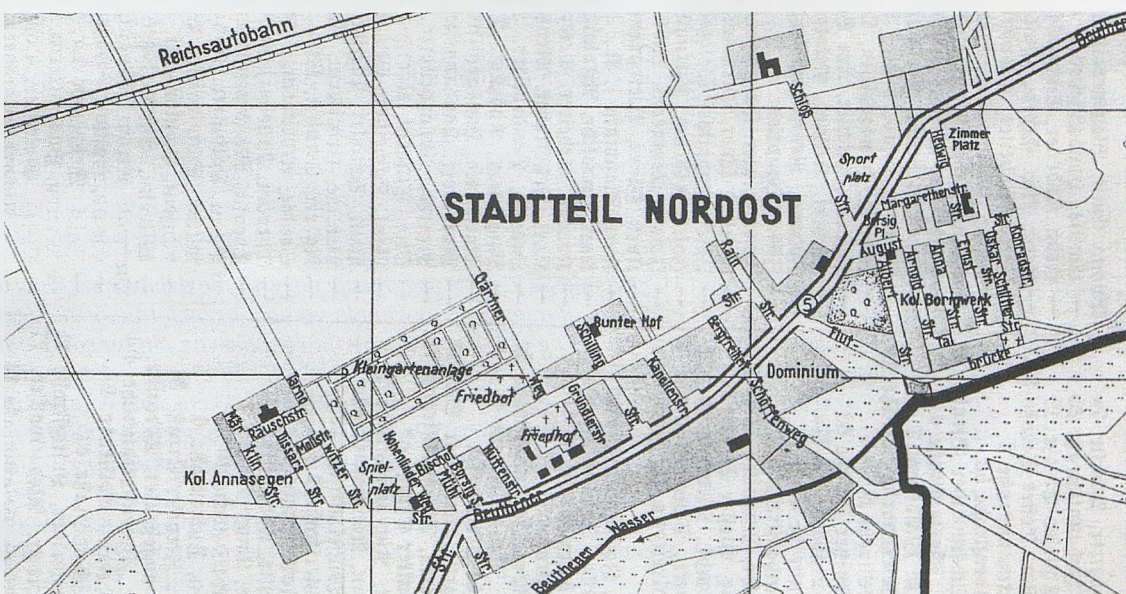
1945

Ucieczka wielu mieszkańców Biskupic przed zbliżającym się frontem.

W wydanej w 1949 roku nakładem Miejskiej Rady Narodowej w Zabrzu pracy „Dzieje polskości miasta Zaborza” Paweł Dubiel, pierwszy po wojnie prezydent miasta Zabrza tak opisał ostatnie dni wojny w Biskupicach:

„W nocy z 24 na 25 stycznia podsunęli się Rosjanie ze Śródmieścia pod dzielnicę Biskupice, oddzieloną od centrum Zabrza długim niezabudowanym pasmem. W Biskupicach kwaterowały jeszcze oddziały niemieckie, złożone z „Wehrmachtu” i „Volkssturmu”. Mimo to wśród ciemności nocnej patrol radzieckie wkraczały na niektóre ulice i przeprowadzały w domach poszukiwania za Niemcami (m.in. w zabudowaniach klasztoru), przy czym ostrzegano mieszkańców, by nie stawiali oporu, zaciemniaли okna i pozostali w domach, bo są oczekiwane walki. Po nocnej strzelaninie, w godzinach rannych, drobne grupy żołnierzy radzieckich posunęły się naprzód ul. Bytowską, przy czym w różnych punktach Biskupic dochodziło do utarczek i byli ranni i zabici po obu stronach. Po całodziennej wymianie strzałów oddziały sowieckie wycofały się w nocy na peryferie Biskupic. Wycofanie nastąpiło z własnej inicjatywy i Niemcy zbliżali się do pozycji sowieckich z wielką ostrożnością. Tu panowała teraz w ciągu piątku i soboty (26-27 stycznia) nieustanna strzelanina z karabinów maszynowych i ręcznych, w czym pomagało także kilka czołgów. Ponadto radzieckie samoloty zrzuciły kilka bomb. Uszkodzenia w nieruchomościach były niewielkie i na ogół nieznaczne, natomiast ofiary w ludziach były poważne. Poległo około 50 żołnierzy radzieckich i 38 niemieckich było aż 17 zabitych wśród ludności cywilnej, która nie brała udziału w walkach. Było ponadto wielu rannych. Świadkowie widzieli, jak w czasie walk pewien żołnierz niemiecki zastrzelił pistoletem 3 rannych żołnierzy radzieckich. W niedzielę rano wkroczyły wojska sowieckie do Biskupic ponownie i opanowały je ostatecznie.”

W lutym tegoż roku deportowano do łagrów radzieckich kilkaset mężczyzn, mieszkańców Biskupic a także pracowników biskupickich zakładów pracy zamieszkałych w innych miejscowościach. Większość zmarła w czasie katorżniczej pracy z głodu, chorób i chłodu na torfowiskach Białorusi, w kopalniach Kuzbasu i Donbasu, na Syberii, Uralu i Dalekiej Północy lub podczas transportu. Wywożono także kobiety i mężczyzn do byłego obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, do obozów pracy w Blachowni i innych miejscowościach. W sporządzaniu list wywożonych pomagali miejscowi członkowie tzw. „Freies Deutschland”.

Biskupice w 1940 roku. (Fragment planu miasta Zabrza)

W lutym rozpoczęto demontaż i wywózkę maszyn i urządzeń technicznych biskupickich zakładów pracy do Związku Radzieckiego. Wywożono także surowce i mienie mieszkańców Biskupic.

Z kronik szkolnych:

„(..) Zabrze 4 kwietnia 1945 r.

„(..) Wychodzimy na miasto, które prawie świeci pustkami. Na najruchliwszej ulicy spotyka się przechodniów niejednokrotnie w kilkuset metrowych odstępach. Bramy pozamykane i trzeba nielada przebiegłości i sprytu, aby dostać się do wnętrza kamienicy. Dzięki przypadkowi dostajemy się na wyznaczoną, trzecią z kolei kwaterę. Gospodarz mieszkania, stary, wystraszony Niemiec, jest nieufny, ale uprzejmy. Po pobieżnej lustracji mieszkania, zmęczeni układamy się do snu. Z dala wyraźnie dolatują odgłosy artylerii frontowej. Po mieście raz po raz rozlegają się salwy karabinowe. Jutro obejmujemy pracę, pracę, w nowych, nieznanych dotąd warunkach.(..)

Zabrze 5 kwietnia 1945 r.

„(..) Biskupice – dzielnica miasta, w której znajduje się przydzielona mi szkoła, nie jest jeszcze w ścisłym tego słowa znaczeniu objęta polską administracją. Władza spoczywa wyłącznie w rękach rosyjskiego komendanta wojennego, urzędującego w ratuszu, oraz tzw. „Komitetu niemieckiego”, którego siedziba znajduje się w budynku szkolnym. (..) z dwóch należących do szkoły budynków, jeden jest zajęty przez Komendanta Wojennego na magazyn mebli, pianin i rowerów, w drugim urzęduje wspomniany „Komitet niemiecki”, wrogo usposobiony do Polaków (..). interwencja u Komendanta Wojennego doprowadza do tego, że uzyskuję kancelarię i trzy klasy. Tym nie mniej dochodzą mnie głosy iż „Komitet niemiecki” nie dopuści do otwarcia szkoły polskiej, zwłaszcza, iż Komendant Wojenny wyraził wobec mnie pogląd, że nauka powinna odbywać się w języku niemieckim. Mimo to ogłaszam zapisy(..)

Zabrze 7 kwietnia

„(..) Znów interwencja u Komendanta Wojennego. Niemcy pozrywali afisze o zapisach do szkoły (..). Mimo to wywieszam nowe ogłoszenia i odbywam pierwsze zebranie Komitetu szkolnego, w skład którego wchodzi obywatele: Morciniec Józef, Mrozek i Ciomplikówna (..). Następnie odwiedzam miejscowego proboszcza, ks. Antoniego Jokiela. (..) Zdaniem jego cała akcja repolonizacyjna robiona jest zbyt pośpiesznie, metodami niewłaściwymi. (..)

Zabrze 11 kwietnia 1945 r.

„(..) Pierwszy dzień zapisów dał „Imponujące wyniki”. Z rejonu szkoły która jeszcze trzy miesiące temu liczyła ponad sześćset dzieci, zapisało się szesnaścioro, w tej liczbie jedenaścioro dzieci zapisanych zostało przez siostry zakonne z miejscowego miejskiego sierocińca. (..).

14 kwietnia 1945

Rozpoczęcie roku szkolnego (..)

Poniedziałek, 16 kwietnia 1945 r.

Rozpaczynam naukę. Sam jeden, mając gromadkę 172 dzieci. Z konieczności dzielę młodzież na grupy i nauka dla każdej grupy będzie się na razie odbywać po 1-2 godziny dziennie. (...) Nie ma planu, nie ma godzin, nie ma przedmiotów. Każda godzina na każdym poziomie, to próba nawiązania łączności słownej i duchowej z młodzieżą, to żmudne odgrzebywanie polskości...”

15 kwietnia nastąpiło przejęcie kopalni biskupickich przez administrację polską z rąk wojsk okupacyjnych.

W kwietniu nadano kopalniom nowe, polskie nazwy: „Ludwik” (dawna „Ludwigsglück”) „Jadwiga” (dawna „Hedwigswunsch”), „Rokitnica” (dawna „Castellengo”).

Z kronik szkolnych:

„Od dnia 1 czerwca Zarząd Miejski miasta Zabrze organizuje dożywianie dziatwy szkolnej. Przewidziano dla każdego ucznia a 100 g chleba. Ponieważ frekwencja wynosi przeciętnie 50%, uczniowie otrzymują racje chleba, wynoszące po 200 g chleba. Z tą chwilą rozpoczyna się masowy napływ dziatwy szkolnej, ponieważ ludność pozbawiona środków spożywczych nie zważa już na agitację Niemców przeciwko szkole, ale zapisuje dzieci, choćby dla samego chleba. Akcja dożywiania trwała do 1 lipca. Obejmowała wszystkie dzieci szkolne. Poza chlebem wydano 2 razy cukier a 50 g i po bułce a 50 g. Cukier i bułki były nadzwyczajnym dodatkiem z racji Dnia Szkoły Polskiej.”

W okresie od 1 do 31 sierpnia odbyły się półkolonie letnie. Półkolonia w Biskupicach objęła swą akcją 268 dzieci, łącznie z przedszkolem kopalni „Jadwiga”, a kierował nią Antoni Grajpel.

1946

Szkoła Podstawowa nr 21 w Biskupicach wystawiła w dniu 1 stycznia misterium religijne p.t. „Stajenka betlejemską”. Występ dzieci miał miejsce w „Domu Kultury”. Dochód w wysokości 1407 złotych

przeznaczono na potrzeby biblioteki szkolnej.

20 stycznia otwarto i poświęcono pierwszą w Biskupicach świetlicę szkolnej drużyny harcerskiej im. Bolesława Chrobrego. Opiekunem i gospodarzem świetlicy został druh podharc mistrz Tadeusz Hajduk, założyciel drużyny.

W dniach 14-18 lutego przeprowadzono w Biskupicach powszechny spis ludności według stanu z dnia 13 na 14 lutego:

Ogółem zamieszkałych na Borsygwerku mieszkańców 4697 osób w tym:

mężczyzn	1975	(42,05%)
kobiet	2722	(57,95%)

Polaków wraz ze zweryfikowanymi i rehabilitowanymi	3140	(66,85%)
--	------	----------

Niby Polaków dla których toczy się postępowanie innych narodowości	1465	(31,19%)
	3	

Przedszkole nr 21 w Biskupicach (15.06.1946)

1 maja tegoż roku o godzinie 16.00 nastąpiła uroczystość poświęcenia i otwarcia pierwszej w Biskupicach szkolnej biblioteki. Z uwagi na szczupłość miejsc, uroczystości odbyły się w Domu Kultury przy ulicy Kossaka.

1947

27 lipca Wincenty Pstrowski z kopalni „Jadwiga” wystosował list do górników polskich, w którym rzucił hasło: „Kto wyrąbie więcej ode mnie?”. Hasło to stało się początkiem tak zwanego socjalistycznego współzawodnictwa pracy w Polsce.

1 października nastąpiło otwarcie w Biskupicach przy ul. Bytomskiej, Szkoły Specjalnej Nr 24, rekrutującej uczniów specjalnej troski z terenu całych Biskupic.

1948

1 maja kopalnia „Jadwiga” przemianowana została na kopalnię „Pstrowski”.

W maju założono w Szkole Podstawowej nr 21 hodowlę jedwabników wykorzystując 44 drzewka morwy rosnące w ogrodzie przyszkolnym. Z zakupionych w Milanówku jajeczek wyhodowano około 6 tysięcy gąsienic i uzyskano 12 garncy kokonów. Dochód ze sprzedaży wyniósł 8 tysięcy złotych, które przeznaczono na wycieczkę krajoznawczą do Krakowa.

W niedzielę 7 listopada otwarto w Biskupicach filię Miejskiej Biblioteki Publicznej.

1949

15 grudnia Kuratorium Okręgu Szkolnego Śląskiego w Katowicach nadało Szkole Podstawowej nr

22 w Biskupicach imię „15 grudnia”.

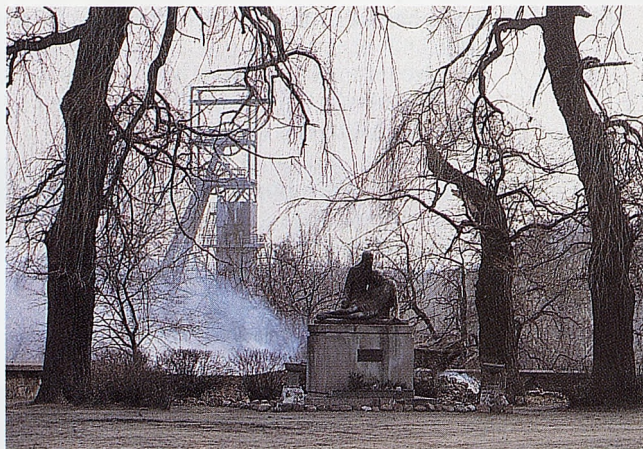
Z kronik szkolnych:

„21 grudnia przypadła w tym roku 70-cio letnia rocznica urodzin Generalissimusa Józefa Stalina. Młodzież wiedząc jak wiele Polska i Polacy zawdzięczają Przywódcy Światowego Proletariatu zorganizowała szereg prac, mających na celu uczczenie tego dnia:

107 listów z życzeniami dla Generalissimusa Stalina napisano i wysłano na ręce TPPR w Katowicach.

Napisano 42 wypracowania piśmienne (...)

Opracowano gazetki ściennie (...) Zorganizowano 3 akademie (...).”

Pieta przy kościele Wniebowzięcia N.M.P. W głębi szczyb "Puławski"

W ramach Czynu Kongresowego Zarząd

Miasta Zabrze zaopatrzył szkoły w Biskupicach w pięciolampowe odbiorniki radiowe.

1954

Oddano do użytku nowy żłobek przy kopalni „Pstrowski”.

Przy ul.Zamkowej wzniesiono budynki dwóch nowych domów górnika.

1956

1 lutego temperatura spadła do -25°C.

1957

Przy Szkole Podstawowej nr 21 założono Męską Drużynę Harcerską im.Stefana Czarnieckiego. Drużynowym został podharcistrz Tadeusz Hajduk.

21 października zamknięto w Biskupicach na okres 14 dni wszystkie szkoły z powodu epidemii tzw. „Azjatyckiej” grypy.

Ulica Bytomska

1 grudnia odsłonięto przy ul.Bytomskiej pomnik Józefa Lompy, nauczyciela, poety górnośląskiego, historyka i etnografa. Projekt i wykonanie - artysta rzeźbiarz Stanisław Samek.

1958 19 kwietnia odwiedziła Biskupice przejazdem delegacja radziecka z tow. Woroszyłowem na czele.

Uruchomiono nowo zbudowaną pługkę na kopalni „Pstrowski”.

W kościele św. Jana Chrzciciela odbyła się uroczystość poświęcenia 3 nowych dzwonów, odlanych w miejsce zabranych na potrzeby wojenne w latach czterdziestych.

1960 Kopalnia „Pstrowski” przekazała służbie zdrowia budynek byłego hotelu robotniczego z przeznaczeniem na szpital górniczy.

Jesienią tego roku witano delegację Czechosłowackiej Republiki z prezydentem Nowotnym na czele.

1961 W lipcu tegoż roku, Biskupice zwiedził przejazdem major kosmonauta Jurij Gagarin.

1967 13 października 1967 roku Szkole Podstawowej nr 22 nadano imię Władysława Broniewskiego.

1973 1 stycznia połączono kopalnie „Rokitnica” i „Pstrowski” tworząc kopalnię Węgla Kamiennego „Pstrowski”, w skład której wchodzi między innymi dawne kopalnie „Jadwiga”, „Ludwik”, „Rokitnica” wybudowane na gruntach Biskupic.

1991 W pomieszczeniach Zasadniczej Szkoły Górniczej utworzono pierwszą w historii Biskupic średnią szkołę o profilu humanistycznym - Liceum Ogólnokształcące.

1992 Biskupice weszły w skład nowo utworzonej diecezji gliwickiej przynależnej do archidiecezji górnośląskiej.

Prezydent Miasta Zabrze mgr inż. Roman Urbańczyk powołał Komitet Organizacyjny Obchodów 750-lecia dzielnicy Biskupice w skład którego weszli: mgr Andrzej Góra, Naczelnik Wydziału Edukacji, Kultury i Sportu

Urzędu Miejskiego w Zabrzu, mgr inż. Bogusław Grzegorzak z Urzędu Miejskiego, Piotr Gurowiec Radny Rady Miejskiej w Zabrzu, mgr Andrzej Majzner Dyrektor V Liceum Ogólnokształcącego w Zabrzu-Biskupicach, Stanisław Pietrek Prezes Towarzystwa Miłośników Zabrze, mgr inż. Marian Torc Dyrektor Koksowni „Jadwiga” w Zabrzu-Biskupicach, mgr Stanisław Turcza Dyrektor KWK „Pstrowski” w Zabrzu, mgr inż. Mirosław Sekuła v-ce Przewodniczący Rady Miejskiej w Zabrzu, mgr inż. arch. Anna Poloczek, ks. Jan Czystoch Proboszcz Parafii św. Jana Chrzciciela w Zabrzu-Biskupicach, ks. Wolfgang Huka Proboszcz Parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Zabrzu-Biskupicach, mgr Jan Lazar Redaktor Naczelny „Głosu Zabrze i Rudy Śląskiej”, mgr Bernard Szczech Dyrektor Muzeum Miejskiego w Zabrzu.

W niedzielę 20 czerwca w kościele św. Jana Chrzciciela w Biskupicach odprawiona została msza święta pontyfikalna, którą celebrował biskup gliwicki ks. Jan Wieczorek.

1993 21 czerwca 1993 roku w Zakładowym Domu Kultury „Gwarek” w Zabrzu-Biskupicach odbyła się

Niniejszy
Dyplom Pamiątkowy
jest świadectwem
uczestniczenia
w obchodach
750-lecia Biskupic

Organizatorzy
obchodów
Zabrze - Biskupice - czerwiec 1993

uroczysta sesja Rady Miejskiej Zabrze z okazji 750 lecia dzielnicy Biskupice w Zabrzu. Wśród zaproszonych gości udział wzięli m.in.: mgr Józef Buszman - marszałek Sejmiku samorządowego województwa katowickiego, ks. biskup gliwicki Jan Wierzbicki, ks. infułat Paweł Pyrczał, prezydenci miast sąsiadujących z Zabrzem, przedstawiciele Sejmiku samorządowego, Herbert Kopiec - prezes Koła Związku Górnośląskiego, Stanisław Pietrek - prezes Towarzystwa Miłośników Zabrze. Sesję poprowadził zastępca przewodniczącego Rady Miejskiej Mirosław Sekuła. W programie sesji Bogusław Grzegorzak poinformował o dokonaniach Społecznego Komitetu Organizacyjnego Obchodów 750 lecia dzielnicy Biskupice, Bernard Szczech - Dyrektor Muzeum Miejskiego w Zabrzu wystąpił z odczytem p.t. „Biskupice przez wieki”, natomiast Adam Frużyński, adiunkt Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu przedstawił „Dzieje koncernu górniczo-hutniczego Borsiga”. Część artystyczną uświetnił występ chóru „Resonans con tutti” pod kierownictwem Norberta Krocza.

W dniach jubileuszu ukazał się informator „Biskupice wczoraj i dziś” Wydany staraniem Komitetu Organizacyjnego Obchodów 750-lecia dzielnicy Biskupice w Zabrzu w opracowaniu Anny Poloczek, Adama Frużyńskiego i Bernarda Szczecha.

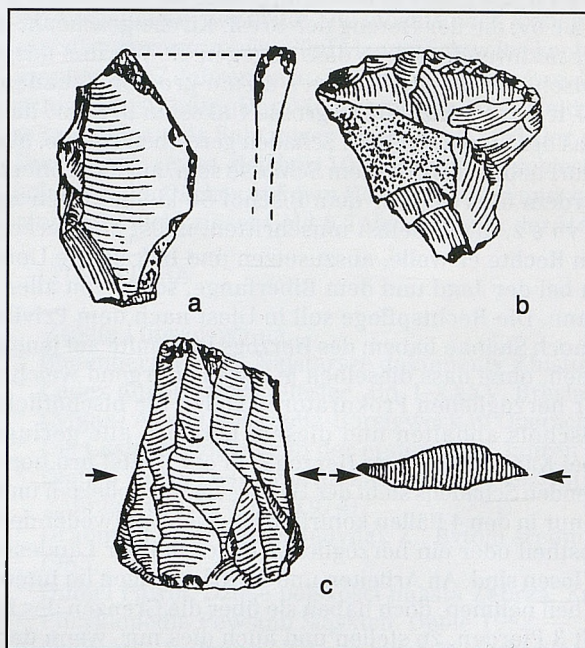
W miesiącu wrześniu tegoż roku zbieranie informacji do niniejszej kroniki zakończył

Bernard Szczech

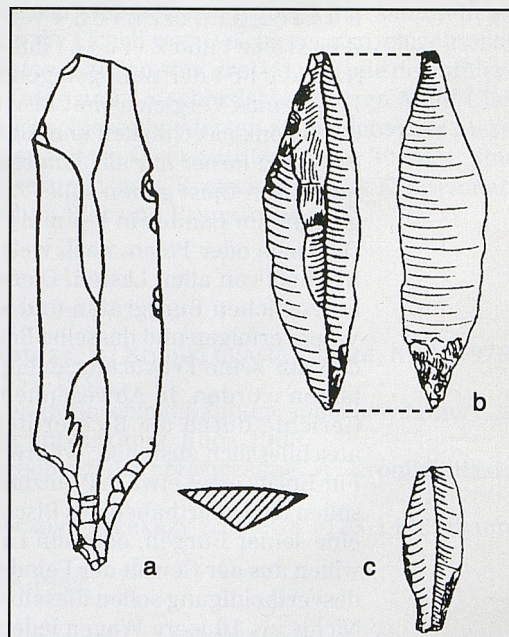

Aneksy

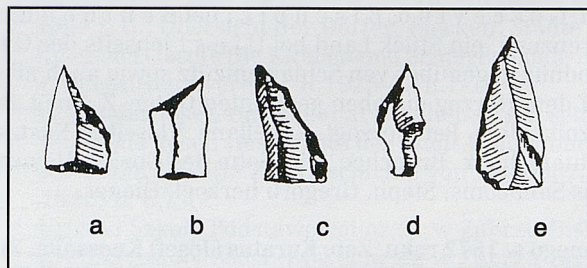
1. Narzędzia krzemienne odnalezione w okresie międzywojennym w Biskupicach. Ilustracje na podstawie pracy: Jerzy Szydlowski, Bytom pradzieje i początki miasta. Bytom 1966.

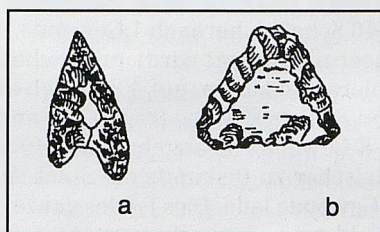
Krzemienne narzędzia epipaleolityczne;
Zabrze-Biskupice: a - rylec, b - drapacz, c - odłupek

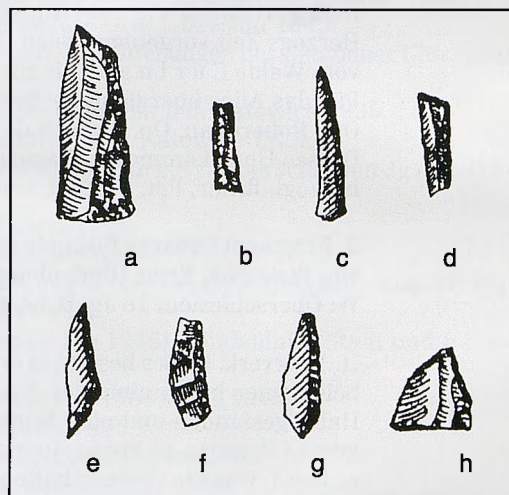
Krzemienne liściaki przemysłu płudzkiego;
Zabrze-Biskupice

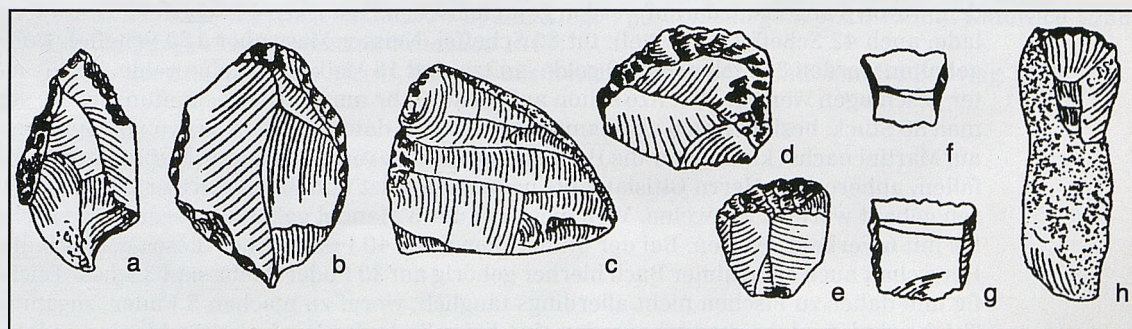
Wyroby krzemienne przemysłu ährenburskiego w typie
Zanhøven; Zabrze-Biskupice

Krzemienne
grociki
sercowate;
Zabrze-
Biskupice

Zbrojniki krzemienne; Zabrze-Biskupice: a, b - typu
"Wieliszew", c - g - tylkowe i trójkątne, h - rylcowy

Narzędzia krzemienne; Zabrze-Biskupice: a - przekłuwacz, b - skrobacz, c - rdzeń, d, e, h - drapacze, f, g - trapezy

2. Dypłom wystawiony w Sławięcicach 30 listopada 1260 roku, w którym Władysław, książę opolski m.in. zatwierdza prawa i wolności dla biskupa wrocławskiego we wsi Biskupice pod Bytomiem. Przedruk na podstawie: Codex diplomaticus Silesiae. Bd VII/2. Breslau 1875 s 94-95.

Włodzislaus, Herzog von O p p e l n, urkundet in Erwägung; dass die Dörfer B o g u s i c i, C l c h o v i c i, C r e m c h i c i, T w a r o s c o v, die der Herzog der Bresl. Kirche geschenkt und die Güter Z l o t n i c i und Z l i n i c i ihm sehr nothwendig sind, dass dagegen die von ihm ausgesetzte Stadt S l a v e c i c i der nahegelegenen bischöflichen Stadt U g a s d zum grossen Schaden gereicht, in Folge eines Vergleichs mit Bischof T h o m a s nicht ohne grosse Unkosten in Slaw. das Marktrecht, die Schankgerechtigkeit und Alles was der Stadt Ujest zum Schaden reichen könnte, abgestellt habe, so dass S. ferner nur ein einfaches Dorf nebst herzoglichem Schlosse sein, auch die öffentliche Strasse nur durch Ujest gehen solle. Ausserdem überweist er dem Bischof 80 kleine Hufen zum Ackerbau geeigneten Landes in P o m n i s o v i c z, die er selbst umschritten, nebst der Berechtigung, dort Deutsche oder Polen, nach welchem Rechte er wolle, auszusetzen und befreit alle Unterthanen des Bischofs von allen Lasten, Diensten bei der Jagd und dem Biberfange, sowie von allen Rechten der herzoglichen Burggrafen und Supane. Die Rechtspflege soll in Ujest nach dem Privilegium seines Vaters erfolgen und dasselbe Recht auch Steinau haben; des Herzogs Einkünfte auf jenen Gütern werden nur seine Prokuratoren einziehen, ohne dass dieselben je etwas an irgend welche Ritter überlassen würden. In Abwesenheit der herzoglichen Prokuratoren sollen die bischöflichen Vögte die Gerichte durch die Richter des Bischofs abhalten und diesem Letztern alle geringeren Sachen ausschliesslich zustehen, während bei Kapitelsachen der Herzog sich ein Drittel pro honore reservirt. Für Ersatz eines etwa in P. anzurichtenden Schadens steht der Herzog ein. Zu Kollekten und Geschössern sollen die Unterthanen des Bischofs nur in den 4 Fällen kontribuiren, wenn entweder der Herzog oder eine seiner Burgen, oder ein Landestheil oder ein herzoglicher Ritter um der Landesvertheidigung willen aus der Gewalt der Feinde zu lösen sind. An Arbeiten und zu Kriegszügen im Interesse der Landesvertheidigung sollen dieselben Theil nehmen, doch haben sie über die Grenzen des Landes hinaus Nichts als 10 leere Wagen jeden mit 3 Pferden, zu stellen und auch dies nur, wenn der Herzog persönlich den Zug anführt, und zwar sollen alle Leistungen prinzipiell unter Leitung bischöflicher Beamten erfolgen. Der Herzog bestimmt dem Bischof alle Güter in seinem Lande, nämlich die Städte U j e s t und S t e i n a u nebst Markt- und Stadtrecht und die Dörfer U y e z d e z, J a r i s s o w, Z i m n a w o d c a, C l u c h e in zwei Antheilen, G o s c e v i n o, B i s c u p i c i bei B e u t h e n nach der zu des Herzogs Zeit vorgenommenen Begrenzung, ein Stück Land bei U j e s t jenseits der C l o d n i c z e vom Walde C u r i n a an bis zur Klodnitz gegenüber von Schlawentzütz sowie auch alle Zeidlerereien. Für das Alles übergiebt der Bischof dem Herzog die oben genannten Güter. Z.: mag. Steph. archid. Op., Robert can. Op., Vcecho de Leznitz, dom. Pet. herzogl. Kapellane, Vloscibor Kast. von Siewierz, Dyrsco Unterkämmerer, Ramold Unterschenk, Brenchco, Nic. Sohn des Goziso, Heynzo de Jarissow herzogl. Ritter, Pet. Verner, Uneyus Sandconis, Steph. Gregorii herzogl. Diener.

3. Fragment Urbarza Biskupic spisanego w 1672 roku. Zob: Kuratus (Josef) Knossalla, Zur Geschichte von Biskupitz, Kreis Hindenburg.

W: Oberschlesien, 18 Jg, H 12, märz 1920, s 360-361.

„(..) Vorverk. Dieses besteht in drei unterschiedlicher Feldern. Das erste hintern Dorfe hat 10 Gewende beisammen hinter einander. Namlich 4 angebaute auf 40 Scheffel, hernach 1 Gewende, worauf heuer Hafer gestanden und uber Winter aus Mangel an Dunger nicht besat wird, auf 6 Scheffel. Dann folgen 5 Gewende, so die Gartner gegen gewissen Zins mietweise halten, auf 4 Scheffel; alles Beuthener Mass; was die Gartner halten 42 Scheffel, zusammen 88 Scheffel. Die tragen aus an Neisser Mass 176 Scheffel. Das andere Feld hinter den Zaunen hat 8 Gewende so angebaut auf 40 Scheffel, zwei Gewende Lade 10 Scheffel. Und seithalben hat der Fleischer zu Biskupitz ein Stuck Acker in Miete gegen 5 Taler Zins auf 6 Scheffel. Weiter liegen auch 2 Gewende lade. Dies Feldes ganze Aussat macht 62 Scheffel, an Neisser Mass 124 Scheffel. Das dritte Feld, za gonsgau gennant, besteht in 8 Gewenden, wovon 4 angebaut; darauf werden gesat nebst den Zustucken 42 Scheffel 2 V(iertel) und 4 Gewende lade, auch 42 Scheffel 2 V(iertel), tut 85 Scheffel, Neisser Mass aber 170 Scheffel. Kuhe. Von diesen gehalten werden 20 Melke und 10 gelde, anitzo sind 18 Melke und keine gelde. Schafe mogen im Winter geschlagen werden 300, itzo schon aufs dritte Jahr um die Halfte; mietungsweise sind aufgenommen 80 Stuck, besinden sich also samt dem Zuwachs dato 178 Stuck, wovon bei Ausgang der Mietung auf Martini nachst kunftig nur die Halfte beim Vorverk verbleibt. Der Schlaffall ist vor 4 Jahren eingefallen, anhero vom Herrn Ottislau aufs neue aufgesetzt und etwas kurtzer als derselbe zuvor gewesen gebaut worden. Schweine. Vion diesen in der 3 Mandel gehalten werden, itzo vorhanden 1 Mutter mit 6 Ferkeln. Wiesen. Bei der Mühle Glowa auf 40 Fuder. Über dieses genieszt die Zaborzische Herrschaft auch allda hinter Bach hierher gehörig auf 30 Fuder. Mehr sind 3 wüste Teichel sehr sumpfig und daher zu Fischen nicht allerdings tauglich, woraf zu machen 5 Fuder, zusammen 45 Fuder. Teiche sind zwei, beid angebaut, der eine beim Ende des Dorfes schön blank, hat lebendig Wasser und ist an dem Viehtrieb nächst daran gelegen, schlecht verwahrt. Dieser kann benutzt werden

zum Erstrecken mit 24 Schock, itzo soll besetzt sein mit etwas weniger 2 jährigen Karpfen. (...) Der andere, Niesker=Teich genannt, daran eine Mühle, ist unbesetzt, aber bewässert (...) kann mit 20 Schock 3 jährigen Samen zu Karpfen besetzt werden. Wälder. Besindet sich ein Wald von lauter Eichen mit jungen Fichten, Kiefern und anderem Strauchholz unterwaschen, 10 Gewende lang und 3 auch nur 2 an manchem Ort breit ungefähr, ist mehrentsils und zwar 2 Teile von Herrn Konietzki und Biel-ski ausgehauen, der dritte Teil möchte noch stehen. Dem Bericht nach sollen die Eichen shon sehr alt und dürr gewessen sein. Fünf Mandel Schweine konnten in die Eichel, wenn solche geraten, eingetrieben werden: in 17 Jahren hero sind dieselben nur 2 mal geraten. Mühlen sind drei (..) und alle den Müllern erblich zuständig. Der Nieskermüller zinst Geld 10 Taler und 18 schlesische Metzen Mehl Gleiwitzer Mass. Der Santzower zinset auch 10 Taler und 18 schlesische Metzen Mehl Gleiwitzer Mass. Der Glowrer zinset gleichen 10 Taler und 12 schlesischen Metzen Gleiwitzer Mass. Tut 30 taler. Sind schuldig, die Dächer auf dem Hofe zu decken und zu bessern umsonst. Kretscham ist des Kretschmers eigentümlich, zinset Geld 8 Taler, schänkt der Herrschaft Bier und Branntwein (...)"

LITERATURA

Źródła i opracowania:

- * Bonenberg Marek, Najstarsze dokumenty z historii Zabrze. W: Kroniki miasta Zabrze, R.11 (1978)
- * Codex diplomaticus Silesiae. Bd. I-XXXV, Breslau 1857-1930.
- * Cy(gan) A(lois), Biskupitz-Borsigwerk in Oberschlesien in Geschichts-Zahlen. mpis,brw.bmw.
- * Die Castellengogrube in der ersten zehn Jahren ihrer entwicklung. Ruda 1908.
- * Dietz d'Arma Leon, Miasto Zabrze - jego rozwój i przeobrażenia przestrzenne. W: Kroniki miasta Zabrze. R.6(1973)R.7(1974).
- * Drabina J., Horwat J., Jedynak Z., Bytom średniowieczny - przekazy źródłowe 1123-1492. Bytom 1985.
- * Dubiel Paweł, Dzieje polskości miasta Zabrze. Zabrze 1949.
- * Encyklopedia Powstań Śląskich. Opole 1982.
- * Frużyński A., Poloczek A., Szczech B., Biskupice wczoraj i dziś. 1243-1993. Zabrze 1993.
- * Hindenburg O/S. Stadt der Gruben und Hütten. Essen 1979.
- * Horwat Jerzy, Księstwo bytomskie i jego podziały do końca XV w. Gliwice 1990.
- * Jaros Jerzy, Słownik historyczny kopalń węgla na ziemiach polskich. Katowice 1984.
- * Knie I. G., Übersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andere Orte... Breslau 1845.
- * Knossalla (Josef), Die Kirchen und Schulgemeinde Biskupitz. W: Mitteilungen des Beuthener Geschichts = und Museumvereins. R.1925-27 h.7-10
- * Knossalla Josef, Das dekanat Beuthen O/S in seinem Schlesi-schen teil. Katowice 1935.
- * Knossalla Josef, Geschichte der Stadt Hindenburg (Zabrze) O/S. Katowice 1929.
- * Knossalla (Josef), Zur Geschichte von Biskupitz, kreis Hindenburg. W: Oberschlesien Jg18(1919-1920) h. 6,7,12.
- * Kroniki Szkoły Podstawowej nr 21 w Zabrzu-Biskupicach. rkps.
- * Kroniki Szkoły Podstawowej nr 22 w Zabrzu-Biskupicach. rkps.
- * Maroń Franciszek, Materiały źródłowe do dziejów Kościoła w obecnej diecezji katowickiej. W: Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne R. VII - IX. (1974 i nast.)
- * Mrass Peter, Szczech Bernard, Zabrze miasto i przemysł (do 1945). Hindenburg Stadt und Industrie (bis 1945). Dülmen 1993
- * Pilnaček Josef, Rody stareho Slezska. dil 1-6. Jilova u Prahy 1969,1972, brw
- * Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego. t.I. Warszawa 1875.
- * 100 lat kopalni "Pstrowski" w Zabrzu-Biskupicach. Zabrze-Biskupice 1963.
- * Szczech Bernard, Zabrze na dawnej fotografii. T.1-4, Zabrze 1991-1993
- * Szydlowski Jerzy, Bytom pradžieje i początki miasta. Bytom 1966.
- * Triest Felix, Topographisches Handbuch von Oberschlesien. Breslau 1864.
- * Vieth Kurt, Bilder aus der Orts - und Heimatgeschichte von Hindenburg O/S. Breslau 1925.
- * Vieth Kurt, Hindenburg O/S und Umgebung. Breslau 1925.
- * Wojtas M., Akta wizytacji dekanatów bytomskiego i pszczyńskiego w roku 1598... Katowice 1938
- * Zabrze. Zarys rozwoju miasta. Katowice 1967.
- * Ziemmermann Friedrich Albert, Beitage zur Beschreibung von Schlesien. Bd 2. Brieg 1783.

Prasa i czasopisma

- * Głos Zabrze i Rudy Śląskiej (Głos Zabrze)
- * Hindenburg Heimatbrief
- * Kroniki miasta Zabrze
- * Oberschlesische Wanderer
- * Volk und Heimat

ZABRZAŃSKA FABRYKA MASZYN GÓRNICZYCH

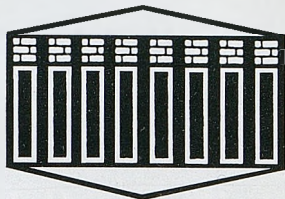
"POWEN"

Przedsiębiorstwo Państwowe
ul. Wolności 318, 41-800 Zabrze
tel. 1714031/38 tlx 1711670
PBK II O/Zabrze 372615-521
PKP Zabrze-bocznica wł.

Produkuje:

pompy wirowe
pompy wirowe zatapialne
agregaty zasilające
do hydraulicznych obudów
górnich
wentylatory lutnicze
wentylatory promieniowe
i osiowe do głównego
przetwarzania kopaliń
sita

*Zdobyliśmy duże doświadczenie
w produkcji urządzeń dla górnictwa i innych działów gospodarki.
Dysponujemy wyspecjalizowaną kadrą inżynieryjno-techniczną
i kadrą dobrych fachowców w produkcji.
Nasze wyroby są znane i cenione w kraju oraz na rynkach zagranicznych.*

Koksownia "JADWIGA"
41-803 ZABRZE-BISKUPICE
Ul. Zamkowa 9,
tel. 171 20 31

Producent koksu przemysłowo-opałowego o najwyższych parametrach jakościowych spełniających oczekiwania klientów w tym także ostre warunki ochrony środowiska.

W następujących asortymentach:

GROBY, ORZECH, GRUSZEK, KOKSIK

**o niskiej zawartości siarki, popiołu, części lotnych i wody.
oraz wyrobów węglopochodnych: gazu koksowniczego,
smoły surowej, benzolu i siarczanu amonu.**

**Koksownia "JADWIGA" jako ZAKŁAD Nr 1
wchodzi w skład
KOMBINATU KOKSOCHEMICZNEGO "ZABRZE"
którego oferta handlowa obejmuje ponadto:**

PAKI: normalny, elektrodowy, lakierniczy
SMOŁY: opałowa, drogowa, dachowa
OLEJE: impregnacyjny, karbolowy, antracenowy
MASY: papowo-powłokowa, impregnacyjna oraz
LEPIK SMOŁOWY, NAFTALEN DESTYLOWANY, FENOLAN SODU,
BENZOL SUROWY, SIARCZAN AMONU

**Adres Kombinatu: 41-800 Zabrze, ul. Pawliczka 1
tel. 171 12 31, 171 72 51, fax. 171 82 07, tlx. 036492**

**Wszechstronnych informacji i porad udziela:
Dział Zaopatrzenia i Zbytu
tel. 171 11 20, 171 26 82, fax. 171 82 07, tlx. 036492**

ZAPRASZAMY DO WSPÓŁPRACY !

Restauracja "BESKID"

Jan Urban

Zabrze ul. Bytomska 44

Dawny hotel z restauracją Hugo Muskalli zbudowany w 1897 roku. Obecnie restauracja "Beskid"

zapraszamy

w godz. od 11⁰⁰ do 5⁰⁰

tel. 171-09-01

Organizujemy przyjęcia:

WESELNE

BANKIETY

DYSKOTEKI

Dojrzewalnia bananów
Hurtownia
owoców cytrusowych

"BANALUX"

Eksport - Import Art. Spożywczych
BARBARA i HENRYK KOSIOREK
41-803 Zabrze-Biskupice
ul. Bytomska 115

Sklep

**KWIATY
i ZIOŁA**

41-803 Zabrze-Biskupice
ul. Bytomska 45

EWA NAGLIK

S K L E P

**SPOŻYWCZO-
PRZEMYSŁOWY**

"AGATA"

41-803 ZABRZE-BISKUPICE

ul. Św. Jana

tel. 171-84-01 wewn. 255

BLACHARSTWO

JOACHIM MORCISZEK
ul. BYTOMSKA 107
41-803 ZABRZE-BISKUPICE

POJAZDOWE

APTEKA "SŁONECZNA"

mgr Maria Rzepka
ZABRZE-BISKUPICE
ul. BYTOMSKA 80 "a" tel. 171-48-35

*Apteka prywatna istniejąca już ponad 70 lat,
o pełnym zakresie czynności i szerokim asorty-
mencie leków krajowych i z importu, ziół,
preparatów ziołowych, parafarmaceutyków,
środków do pielęgnacji zdrowia.*

**Zakład Przeróbki
Drewna
F. W. D. - s. c.**

Zabrze

ul. Bytomska 131

tel. 171-34-54; 171-15-36

Zakład Przeróbki Drewna FWD s. c. w Zabrzu jest producentem tarcicy liściastej, tj. brzozonej, olchowej, grabowej, bukowej, jesionowej i dębowej.

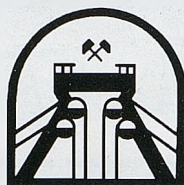
Ponadto wykonujemy trzonki do wszystkich narzędzi górniczych i ogrodniczych. Możemy również wykonywać wszelkiego rodzaju półfabrykaty z w/w gatunków drewna.

**KOPALNIA WĘGLA KAMIENNEGO
"PSTROWSKI"**

ODZNACZONA KRZYŻEM WIELKIM Z GWIAZDĄ ORDERU
ODRODZENIA POLSKI, ORDEREM SZTANDARU PRACY I KLASY

ADRES: ul. Szybowa 2, 41-808 Zabrze

tel. 171-44-11, 171-82-21

OFERUJE

do bezpośredniej i ciągłej sprzedaży,
na dogodnych warunkach

w ę g i e l

w szerokiej gamie asortymentów

- sortymenty kawałkowe grube
- groszki
- miaty energetyczne
- inne wg indywidualnych i szczegółowych wymagań

Odbiór transportem kolejowym
lub samochodowym

Zamówienia przyjmuje i szczegółowych
informacji udziela Dział Zbytu Kopalni.
Gwarantujemy wysoką jakość
węgla i obsługi

**HURTOWNIA
ARTYKUŁÓW
ELEKTRYCZNYCH
I OŚWIETLENIOWYCH**

**Zabrze - Mikulczyce, ul. Chopina 33
tel. 1715008, czynna 8.00 - 15.00**

**Instytut
Chemicznej
Przeróbki
Węgla**

**41-803 Zabrze
ul. Zamkowa 1
tel. (03)1710041
(03)1715152
tlx 0365548
fax (03)1710809**

IChPW, to jedna z nielicznych w Polsce placówek badawczych, wykonująca specjalistyczne prace badawcze, projektowe oraz ekspertyzy w zakresie chemicznej przeróbki węgla.

Oferujemy swoim ewentualnym partnerom szeroki zakres usług, a mianowicie:

- badania fizycznych i chemicznych własności paliw,
- opracowania procesów energochemicznej przeróbki węgla na czyste nośniki energii w powiązaniu z produkcją:
 - energii elektrycznej
 - sorbentów i węgla aktywnych
 - surowców do produkcji elektrod węglowych
- projektowanie i wykonawstwo komputerowych systemów automatyki i monitoringu procesów technologicznych,
- badanie w zakresie ochrony środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem unieszkodliwiania ścieków i oczyszczania gazów.

Nasza baza to, przede wszystkim, wysoko kwalifikowana kadra o długoletnim doświadczeniu oraz nowoczesnie wyposażone laboratoria i instalacje pilotowo-doświadczalne.

III 754792

